

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS

MENŲ FAKULTETAS

DIZAINO KATEDRA

BERTA GREBELĖ

Dailės (oda) magistrantūros studentė

**VAKARUI SKIRTŲ MOTERIŠKŲ BATELIŲ KOLEKCIJA
„STEPPING THROUGH PARADISE“**

Magistro darbas

Darbo vadovas:

Lekt. Ieva Kavaliauskaitė

Darbo recenzentas:

Gražina Rutkauskienė

Šiauliai, 2014

ŠIAULIAI UNIVERSITY

FACULTY OF ARTS

DESIGN DEPARTMENT

BERTA GREBELĖ

Student Master's degree of Art (Leather)

**EVENING SHOES COLLECTION FOR WOMEN “STEPPING THROUGH
PARADISE”**

Master's Thesis

The scientific supervisor: lect. Ieva Kavaliauskaitė

The reviewer: Gražina Rutkauskienė

Šiauliai, 201

TURINYS

SANTRAUKA	5
SUMMARY	6
ĮVADAS	7
1. MOTERIŠKUMO KULTAS ŠIUOLAIKINĖJE MADOJE	12
1.1 Pirmoji moteris- Ieva. Pradžią pradžia.....	12
1.2 Moteriškumo įvaizdis - nuo antikos iki šių dienų.....	13
1.3 Feministinė moteriškumo samprata.....	15
1.4 Šiuolaikinės moters įvaizdis madoje.....	16
1.5. Moteriškumo simboliai.....	18
2. AUKŠTAKULNIO FENOMENO GENEZĖ.....	21
2.1. Aukšakulnio raida. „ Aukšakulniai tampa moters apavu“	21
2.2. Brabangios natūralios medžiagos naudojamos avalynės kūrime.....	24
2.3 Meniniai objektai "bato " tematikoje.....	30
3.ŠIUOLAIKINIŲ DIZAINERIŲ IMPROVIZACIJOS APAVO MADOJE	35
3.1.Garsiausi šiuolaikiniai kūrėjai.....	35
3.2.Mados namai kūrę kolekcija „rojaus“ tematika.	39
3.3.Naujausia mada atspausdinti aukštakulniai. Naujausia avalynės mados alternatyva.	41
4. VAKARUI SKIRTŲ MOTERIŠKŲ BATELIŲ KOLEKCIJOS „ STEPPING TROUGH PARADISE“ PROJEKTAVIMO IR ĮGYVENDINIMO ETAPAI.....	43
4.1. Artimiausi prototipai ir jų analizė	43
4.2 Kolekcijos "STEPPING THROUGH PARADISE" ESKIZAI.....	37
4.3 Kolekcijos "STEPPING THROUGH PARADISE" KONCEPCIJA.....	37
4.4 Kolekcijos įgyvendinimo etapų aprašymas.....	38
4.5 Moteriškų batelių kolekcijos fotosesija.....	39
4.6 Projektinė dalis.....	40
IŠVADOS	60

REKOMENDACIJOS.....	63
LITERATŪRA.....	64

SANTRAUKA

Magistro darbą sudaro teorinis aprašas, kūrybinė dalis – šešios poros vakarui skirtų moteriškų aukštakulnių batelių „STEPPING THROUGH PARADISE“, projektinė dalis – pristatomojo pobūdžio plakatas su kolekcijos nuotraukomis, kuriems sumaketuoti buvo naudojamos CorelDraw X4 ir Photoshop CS4 programos.

Teoriniame darbe susisteminta ir apžvelgta medžiaga apie pirmosios moters, Ievos, būtį, jos svarbą, santykį ir reikšmę šiuolaikinės moters įvaizdžiui ir jo vystymuisi iki šių dienų. Šiame darbe apžvelgiama garsių filosofų, psichologų, sociologų mintys apie moters pradą, jos įvaizdį ir socialinės padėties keitimąsi amžių eigoje. Taip pat darbe pateikiama aukštakulnio istorijos analizė, jo mados fenomenas, žymių šiuolaikinių dizainerių kūrybos tendencijos, mados įžvalgos pasirinkta darbo tema.

Kolekcija „STEPPING THROUGH PARADISE“ sudaryta iš šešių išskirtinių aukštakulnių batelių porų, autorės suprojektuotų ir pagamintų naudojant klasikinės technologijas, kuomet didžioji dalis operacijų atliekama rankomis. Jiems pagaminti naudojama natūrali rankomis dažyta oda, ryškios, kontrastingos, margos egzotinių paukščių plunksnos ir kt.

Kolekcija ryški – vyrauja „rojaus sodo“ spalvos: mėlyna, žydra, žalia, geltona, aukso bei raudoni akcentai. Spalvingos plunksnos suteikia dinamiškumo ir lengvumo batelių siluetui, jie dekoratyvūs, grakštūs pabrėžiantys moters elegantišką laikyseną, dailias kojų linijas.

Tai pristatomoji Prêt-à-porter de luxe kolekcija. Įgyvendinat šį meninį sprendimą siekta ne tik atspindėti moters prado, grakštumo ir grožio idėjas, bet ir sukurti išskirtinę vakaro aukštakulnių kolekciją, kuri būtų ne tik šiuolaikiška, elegantiška bet ir šiek tiek ekstravagantiška. Pasirinktos medžiagos, formos, detalių siluetų linijos pabrėžiančios moteriškumą, švelnumą, subtilumą bei žavesį, savitai perteikiant „rojaus sodo“ tematikos nuotaiką. Kiekviena batelių pora pasižymi individualiu sprendimu, bet kartu formuoja vientisą kolekciją, kurią vienija spalviniai deriniai, išpildymo technologijos, atsikartojantys dekoro bei detalių motyvai, išreiškiantys kolekcijos pagrindinę mintį – kad aukštakulnis gali būti ne tik išskirtinio dizaino, bet ir patogus avėti, taip paskatinti moteris puoštis, būti moteriškesnėmis, lavinti estetinį skonį, išreikšti save, subtiliai žavėti, gundyti. Taip pat kolekcija stengiamasi papildyti neplatų lietuviškos avalynės asortimentą bei kartu ir įkvėpti jaunuosius dizainerius puoselėti ir atkurti šią, turinčią gilią šaknis, bet nykstančią, avalynės dizainerio profesiją.

SUMMARY

Master degree's final work consists of the theoretical analysis, creative part which comprises of six pairs of evening heel shoes for women called "STEPPING THROUGH PARADISE", project part which comprises of three presentative natures of project drawings with pictures of the collection, which are modeled by using CorelDraw X4 and Photoshop CS4 software.

Theoretical analysis was systemized and the data was viewed about the first woman Eve's origin, importance, relationship and meaning to modern woman appearance and its development until today. In this final project are described thoughts of the famous philosophers, psychologists, and sociologists about the change of the woman's origin, her appearance and social status during the ages. Also there was provided the analysis of the high heel shoe history, its fashion phenomena, tendencies of the famous modern designer creations, and fashion insights by the chosen theme.

"STEPPING THROUGH PARADISE" collection comprises of six outstanding evening heel shoe pairs, projected and made by the author using the classical technologies, whilst most part of the operations were hand-made. To make them there were used natural hand-dyed leather, bright, contrastive patchworks of exotic bird feathers, etc.

Bright collection – variety of paradise garden colors: blue, sky blue, yellow, golden, and also red accents. Colorful feathers provide dynamism and lightness to the shoe silhouette, they are decorative, gracefull, stressing the woman's elegant posture, lean legs.

It is the introductory Prêt-à-porter de luxe. By developing this artistic judgment it was sought not only to reflect the woman's origin, grace and beauty ideas, but also to create outstanding evening heel shoe collection, which would be not only modern, elegant, but also have the detail of the extravagance. The chosen materials, forms, lines of the detailed silhouettes stress the femininity, tenderness, subtlety and charm, also distinctively convey the sense of the "paradise garden" theme. Each pair of shoes possesses the individual decision, and also forms the even collection, which is united by the color combinations, technologies, repeated decor and detail motives, which are revealing the main aim of the collection, that the high heels can not only be of the extraordinary design, but also be comfortable to wear, and motivate women to prank, to be more feminine, develop the sense of esthetic, to express herself, delicately fascinate, lure. Also by creating the collection it was meant to complement the Lithuanian assortment of shoes, and to inspire young designers to maintain and restore this deep rooted but endangered shoe maker's profession.

IVADAS

Problematika. Avalynė, kaip ir drabužiai, yra materialinės ir dvasinės kultūros dalis. Žmogaus darbu pagaminta avalynė tenkina ne tik jo buitinius poreikius, bet kartu ir yra dekoratyvinis taikomosios dailės kūrinys, atitinkantis to meto kūrėjų skonį. Avalynė gali išduoti savininko statusą, lytį, profesiją, pomėgius, atskleisti ne vieną charakterio bruožą.

Avalynės asortimentas, ypač Lietuvoje, perpildytas atvežtiniais gaminiais, kurie dažnai ne tik nekokybiški, bet ir neracionaliai sukurti, nevykusiai pamėgdžijant profesionalių kūrėjų darbus. Dažniausiai tai atsitinka dėl objektyvių sąlygų, nes šių specialistų trūksta, ypač Lietuvoje, nes čia – tai nykstanti profesija. Paskutinė šios srities specialistų laida buvo išleista prieš 20 metus. Užsidarius avalynės fabrikams didelė dalis šios srities specialistų nesant darbo paklausai pakeitė profesijas taip pamiršdami specifinį amatą.

Avalynės dizainerių yra kur kas mažiau nei kitų sričių kuriančių dizainerių. Vykstant tokiai dinamiškai šiuolaikinės mados kaitai, reikalingos naujos dizainerių kūrybinės įžvalgos ir pajėgos, kad būtų galima sparčiai suprojektuoti ir įgyvendinti brandžių gaminių kolekcijas, apimant vienietinės avalynės, galanterijos, aksesuarų perspektyvinius modelius. Tai būtina sąlyga, kadangi konkurencija, vartotojo reiklumas ir norima išlaikyti pozicija mados rinkoje diktuoja šias sąlygas. Šiuo metu avalynės dizainas, būdamas populiarus, dėl objektyvių aplinkybių yra atsidūręs užribyje. Lietuvos dizainerių indėlis šioje srityje laikomas labai kukli.

Batelių kolekcija „STEPPING THROUGH PARADISE“ siekiama atkreipti dėmesį į specifinio amato nykimą, populiarinti avalynės dizainą, skatinti ir lavinti estetinį visuomenės skonį, per unikalias, išskirtinias apavo kolekcijas, taip populiarinant nykstančią, bet reikalingą profesiją.

Darbo aktualumas. Avalynės rinkoje siūlomi batai daugiausiai „gražūs“, tiražuojami, šabloniški. Nusistovėjusi nuostata, kad gražūs ir puošnūs aukštakulniai bateliai turi būti nepatogūs arba atvirkščiai, patogūs batai gremėzdiški, nykių spalvų, o bendras siluetas nuobodžių – linijų kratinys. Pasak Ž. Maslauskos, nepakanka pagaminti vien gražius ir įdomius batus, svarbiausia sąlyga – jie turi būti funkcionalūs, skirti avėti. Kolekcijos gaminių ekstravagantiškumas turėtų būti aktualus šiuolaikiškai moteriai. Apavo išskirtinumas leis pabrėžti moters išskirtinumą ir atsiskleisti individualumo akcentams. Išskirtinės žaliavos, naudojamos aksesuarų gamybai: oda, plunksnos, šilkas – tai medžiagos, dvelkiančios

išskirtinumu ir kokybe, gaminiams suteikiančios gero tono pojūtį. Visa tai atsiskleis vakaro batelių kolekcijoje.

Žvelgiant į šią sritį, net pasauliniu mastu dizainerių, kuriačių vienetinę rankų darbo avalynę yra kur kas mažiau nei kitos srities specialistų. Tokie žymūs kūrėjai kaip Christian Louboutine, Nichol Kirkwood, Manolo Blahnk pelnę viso pasaulio susižavėjimą nuo vienetinių, tik keletos vienetų batelių, kolekcijų išaugo į milžiniškos pramonės fabrikus, leidžiančius jų bateliais avėti bet kurią moterį bet kuriame pasaulio kampelyje, žinoma už atitinkamą, ženklia pinigine išraišką. Lietuvoje situacija visiškai kitokia. Esami dizaineriai kuria tik vietiniai rinkai ir „vietinėms ponioms“, rinka nedidelė, todėl jaučiamas išskirtinės avalynės poreikis.

Kolekcijos modeliai ne tik vizualiai išbaigti, jie taip pat ir utilitarūs, skirti avėti ypatingomis progomis. Gaminiams naudojamos itin aukštos kokybės medžiagos. Kiekvienas kolekcijos gaminytis leis jaustis ne tik patogiai, bet ir išskirtinai unikalčiai.

Tema. Rankų darbo vakarui skirti aukštakulniai moterims.

Darbo objektas. Rankų darbo moteriškų vakarinių batelių kolekcija – „STEPPING THROUGH PARADISE“. Tai išskirtiniai rankų darbo gaminiai moterims. Kolekciją sudaro 6 modeliai, atkartojantys bei atspindintys nagrinėjamą vakarinio apavo temą. Kolekcija stilistiškai suvesta pasitelkiant menines harmonizacijos priemones: spalvų kontrastus, dinamiškas linijas, siluetų simetriją ir asimetriją. Dėl kolekcijos išskirtinumo, unikalumo ir kokybės bus papildytas ne tik skurdus avalynės asortimentas Lietuvoje, bet kartu ir įkvėps jaunuosius dizainerius puoselėti ir atkurti šią seną, bet nykstančią profesiją.

Darbo tikslas. Išstudijavus medžiagą apie avalynės istoriją, šiuolaikines mados tendencijas ir interpretacijas avalynės ir aksesuarų dizainerių darbuose, jų konstravimo, modeliavimo ypatumus, suprojektuoti originalią moteriškos avalynės kolekciją, siekiant perteikti vakaro prabangos, išskirtinio stiliaus dvasią, ir įgyvendinti šią kolekciją, panaudojant skirtingų medžiagų derinius.

Darbo uždaviniai:

1. Temos paieška ir pagrindinės koncepcijos išsikėlimas;
2. Užsienio ir lietuvių kalba parengta literatūra apie vakaro avalynės gamybos technologijas analizė;
3. Avalynės dizainerių darbų apžvalga vakaro tema;

4. Atlikti eskizines paieškas, paruošti lekalus;
5. Rasti optimalius techninio įgyvendinimo ir estetinius sprendimus;
6. Įgyvendinti kolekciją;
7. Paruošti darbo eigos aprašą;
8. Parengti avalynės kolekcijos projektinę dalį ir dokumentaciją; Atlikti darbų fotosesiją;
9. Pasiruošti diplominio darbo gynimui VEK.

Hipotezė: Teigtina, kad gražūs, išskirtinio dizaino, ekstravagantiški aukštakulniai, gali būti ne tik gražūs, bet ir funkcionalūs, skirti avėti.

Tikėtina, kad aukštakulnių kolekcijoje stilizuotais ir simbolinę reikšmę turinčiais augalų motyvais, biblijiniais vaizdiniais, subtiliais spalvų bei medžiagų deriniais galima apjungti ir išreikšti pirmąją gundytojos – elegantiškos moters – išskirtinės asmenybės idėją bei įvaizdį.

Tyrimo metodologija: Teorinėje magistro darbo dalyje galima išskirti kelias pagrindines filosofines ir sociologines koncepcijas, kurios tarpusavyje susipina ir apjungia vieną kitą – moters prado reikšmė, įvaizdžio kaita. Nagrinėjant darbui reikalinga medžiaga apimamos šios filosofijos kryptis: hermeneutika ir feminizmas, bei kultūros ir lyčių sociologija. Praktinėje darbo dalyje remiamasi avalynės konstravimo, modeliavimo principais: funkcionalizmu, antropometrija, simbolizmu, konceptualizmu, postimpresionizmu.

Funkcionalizmas. Viename iš Tarptautinių žodžių žodyne pateikiamų funkcionalizmo aprašymų, tai moderniosios architektūros kryptis, atsižvelgianti vien į funkcinį tikslumą ir ignoruojanti formų estetiškumą.

Simbolizmas (semantika). Simbolizmas [pranc. *symbolisme* - simbolis], XIX a. II pusės ir XX a. pr. modernistinė literatūros, teatro, dailės kryptis; smerkė racionalizmą, pasaulio pažinimą, grindė individo intuicija, emociniais išgyvenimais, svarbiausiomis meninės išraiškos priemonėmis, laikė simbolius, asociacijas, užuominas, formas muzikalumą. (Tarptautinių žodžių žodynas). Pasak Amy Dempsey, dailininkai simbolistai pirmieji deklaravo, jog tikrasis meno objektas yra ne objektyvūs išoriniai vaizdai, o vidinis nuotaikų ir emocijų pasaulis. Jų kūrinuose individualūs simboliai naudojami šioms nuotaikoms ir emocijoms sužadinti, iracionaliems vaizdiniais, savo ruožtu reikalaujantiems asmeninio žiūrovo atsako, kurti. Nors simbolistų kūryba labai prieštaringa, tačiau, siekiant sukurti psichologinį poveikį, pasikartoja bendros temos: sapnai, vizijos, paslaptingi potyriai, okultizmas, erotika, perversija. Moterys dažniausiai vaizduojamos skaisčios/angeliškos arba seksualios/grėsmingos, dažni mirties, ligos ir nuodėmės

motyvai. (A. Dempsey, 2004). Darbe remiamasi spalvų simbolika, gamtos elementų, augalų formų motyvais, kurie simbolizuoja moterį ir atskleidžia rojaus sodo temą.

Konceptualizmas apibūdinamas kaip XX a. vidurio modernistinės dailės kryptis, kuriai būdinga idėjų, koncepcijų suabsoliutinimas, vaizdingumo, daiktiškumo neigimas. Batelių kolekcijos „STEPPING TROUGH PARADISE“ siluetai lakoniški, vyrauja aiškios, lengvos linijos.

Postimpresionizmas XIX a. pab.—XX a. pr. modernistinės dailės kryptis ir grupuotė, atsiradusi Prancūzijoje po impresionizmo; akcentuojama objektyvios tikrovės ir vaizduotės, jausmų ir proto ryšys, siekiama racionalios regimųjų išraiškos (Tarptautinių žodžių žodynas). Būdingos gyvos spalvos, dvelkiančios simboliškomis ir išraiškingomis galimybėmis.(A. Dempsey, 2004).

Antropometrija apibūdinama kaip fizinės antropologijos šaka, tirianti žmogaus kūno išmatavimus ir proporcijas, siekiant suprasti žmonių fizinę įvairovę. Šiandien antropometrija labai svarbi daiktų dizaino industrijai, rūbų dizainui, net architektūrai, kur statistiniai duomenys apie kūno išmatavimus naudojami siekiant pagaminti kuo patogesnius produktus. Pakitęs gyvenimo būdas lemia ir fizinius pokyčius, todėl antropometriniai duomenys turi būti nuolat atnaujinami. kaip žmogaus kūno matavimas, vienas iš svarbiausių antropologijos metodų. Kolekcijos „STEPPING THROUGH PARADISE“ bateliai funkcionalūs, remiantis žmogaus antropometriniais išmatavimais jie pritaikyti moters pėdai, siekiant kuo didesnio komforto, batelių spalvų derinių, proporcijų išlaikymas sukuria vientisus aiškus siluetus ir stilistišką kolekcijos vientisumą.

Darbo metodai: Kūrybiniai darbo metodai: eskizavimas, maketavimas, dizaino, konstrukcinių sprendimų paieška, technologiniai bandiniai, konstravimas, modeliavimas, siuvimas, formavimas ant korpalo, odos apdailos technologijos. Teoriniai darbo metodai: problemos formulavimas, užduoties konkretizavimas, vaizdinės medžiagos stebėjimas, apibendrinimas, sisteminimas, internetinių ir literatūros šaltinių atranka, analizė, interpretavimas, straipsnių nagrinėjimas. Projektiniai darbo metodai: fotosesija, nuotraukų retušavimas, atranka, planšeto projektavimas Coreldraw X4 programa.

Darbo etapai:

2 semestras:

1. Taikomosios dailės kolekcijų stebėjimas, duomenų kaupimas, analizė;

2. Dalyvavimas dailės magistrų baigiamųjų darbų gynimuose;
3. Kūrybinės koncepcijos formavimas;
4. Tyrimo objekto apibrėžimas;
5. Artimiausių analogų analizė;
6. Eskizinės- maketinės paieškos;
7. Įvado struktūrinių dalių, bei konceptualiosios aprašo dalies išpildymas;

3 semestras:

1. Įvado korekcija, pagrindinės aprašo dalies užbaigimas, išvados;
2. Eskizavimas;
3. Vizualizacijos, koncepcijos kūrimas ir įgyvendinimas;
4. Modelių atranka fotosesijai;
5. Pagalbinių priemonių darbo pristatymui kūrimas;
6. Galutinio darbo fotosesija;
7. Diplominio darbo gynimui VEK pasirengimas.

Darbo struktūra

Teorinė dalis. Segtuvas (1vnt.) ir CD. Teorinį darbą sudaro: įvadas, skyriai, išvados, literatūros sąrašas. Teorinio darbo apimtis - 68 psl. Iliustracijų skaičius - 92 pav.

Kūrybinė dalis. Šešios moteriškų vakarinių batelių poros „STEPPING THROUGH PARADISE“.

Projektinė dalis. Spalvota plačiaformatė spauda ant drobės (1000x 4000 mm.), kuriems suprojektuoti buvo naudojamos programos CorelDraw X3, PhotoShop ir kt.

Rezultatų naujumas

Kolekcija „STEPPING THROUGH PARADISE“ pirma tokio stiliaus ir pobūdžio vieninga akademinė kolekcija, sukurta ne tik Šiaulių Universitete, Šiaulių mieste, bet ir Lietuvoje, kadangi šioje srityje pavieniai avalynės dizaineriai orientuojasi į praktiškos, plačiau pritaikomos avalynės kolekcijas ar vienetinius užsakymus.

Dėl kolekcijos išskirtinumo, unikalumo ir kokybės bus papildytas ne tik skurdus avalynės asortimentas Lietuvoje, bet kartu įkvėps jaunuosius dizainerius puoselėti ir atkurti šią seną, bet nykstančią profesiją.

Pristatoma batelių kolekcija išsiskiria ir savo kokybe bei naudojamais itin retais ir netikėtiniais medžiagų deriniais, tokiais kaip oda, šilkas, egzotiškų paukščių plunksnos, gulgūnės pūkai ir kt.

Atliktas kūrybinis darbas, eksponuojamas parodose, prisidės prie praktinės mados „vartotojų“ estetinio skonio lavinimo, sampratos apie originalios rankų darbo avalynės ir atsakingo naudojimo.

Teorinis darbo reikšmingumas

Koncepcija yra aktuali ir originali, todėl gauti rezultatai teoriniai daliai yra reikšmingi. Mados pasaulyje vis dažniau dizaineriai kuria kolekcijas atsižvelgdami į esamas problemas ir stengiasi siūsti žinią, sudominti vartotoją, o tai įneša naujumo į mados sferą.

Šiame teoriniame magistro darbe apžvelgtos ir susistemintos garsiausių šiuolaikinių apavų kūrėjų įžvalgos apie madą, jos kaitą, dinamiškumą, jų darbai pasirinkta vakaro tema, filosofų, sociologų mintys apie moters egzistencinę prasmę ir jos įvaizdžio raidą, įtakojusią šiuolaikinėje visuomenėje ir madoje.

Praktinis darbo reikšmingumas

Kolekcija priskirtina Pret-a-porter De Luxe, ją sudarantys gaminiai skirti proginiams vakaro aplinkai, šventiniams, teminiams ir mados pristatymo renginiams. Kolekciją galima pritaikyti kaip sceninį apavą arba eksponuoti galerijose, įvairiose parodose. Kolekcija gali būti naudojama norint būsimus klientus supažindinti su dizainerio idėjomis, įgūdžiais ir galimybėmis jo kūrybinėje srityje. Kolekcija gali būti pristatoma, batelius demonstruojant modeliams ar juos eksponuojant kaip skulptūriškus objektus.

1. MOTERIŠKUMO KULTAS ŠIUOLAIKINĖJE MADOJE

1.1 Pirmoji moteris – Ieva, pradžių pradžia.

"Tada Dievas pagal savo atvaizdą sukūrė vyrą ir moterį".

Anot kai kurių šventraščių tyrėjų skeptikų, pagoniškose religijose moterys buvo kur kas labiau gerbiamos, nei biblijoje. Senovės graikų, romėnų, indų, japonų religijose sutinkame nemažai deivių, kurios valdo vieną ar kitą pasaulio sritį. Senovės lietuviai taip pat moteris gerbė kur kas labiau, nei krikščionys: Gabija – ugnies deivė, Žemyna – vaisingumo deivė, Laima – likimo deivė, Medeina – lietuvių miško deivė ir t.t.

Tačiau krikščionybėje esti, kitaip nei kai kurie feminizmo šalininkai ir ateistai teigia, kad Šventajame rašte aprašytas pasaulio ir žmogaus sukūrimas menkina moterį, moterys tapo tik priedu prie vyro. Pasak moterų teisių gynėjų, Biblijoje nuo pat pradžių stengiamasi sumenkinti moterį, demonstratyviai parodyti, kad ji yra visiškai nesvarbi.

Pr 2

18 VIEŠPATS Dievas tarė: „Negera žmogui būti vienam. Padarysiu jam tinkamą bendrininką“.

19 Taigi VIEŠPATS Dievas padarė iš žemės visus laukinius gyvulius bei visus padangių paukščius ir atvedė juos pas žmogų parodyti, kaip jis juos pavadins. Kokiu vardu žmogus pavadins kiekvieną gyvą būtybę, toks turės būti jo vardas.

20 Žmogus davė vardus visiems galvijams, visiems padangių paukščiams ir visiems laukiniams žvėrimis, tačiau sau tinkamo bendrininko nesurado.

21 Tuomet VIEŠPATS Dievas užmigdė žmogų kietu miegu ir, jam miegant, išėmė vieną jo šonkaulį, o jo vietą užpildė raumenimis.

22 O iš šonkaulio, kurį VIEŠPATS Dievas buvo išėmęs iš žmogaus, padarė moterį ir atvedė ją pas žmogų.

Hebrajų ir arabų kalbomis Adomas (Adam) reiškia „žmogus“, o Ieva (Havva) – „gyvybės davėja“. Jie moters prado atsiradimą, aiškina kaip šalutinį reiškinį, atsiradusį pačioje pasaulio sukūrimo pabaigoje, kaip netikusio bendrininko atsarginį variantą – „žaislą“ – vyrui. Tikriausiai čia norėta pasakyti, kad moteris yra ne žmogus, o gyvūnas, tik tobulesnis. Moteris biblijoje nevadinama žmogumi:

Pr 2

22 ... padarė moterį ir atvedė ją pas žmogų

23 O žmogus ištarė: „Ši pagaliau yra kaulas mano kaulų ir kūnas mano kūno. ...

25 Jiedu buvo nuogi, žmogus ir jo žmona, ...

Kiek yra nesvarbi moteris krikščionių dievui, kalba ir tas faktas, kad nežinome, kas buvo pirmoji moteris gimusi žemėje. Pirmuosius gimusius vyrus žinome – tai Kainas ir Abelis, gimusius iš pirmųjų žmonių – Ievos ir Adomo. O moterys? Antroji paminėta moteris biblijoje yra Kaino žmona:

Pr 4

17 Kainas pažino savo žmoną, ji pradėjo ir pagimdė Enochą.

Dievas moteris laikė tik įrankiu vaikams daryti, todėl ir nesirūpino palikti pasauliui informacijos apie jas. (Holger Lahayne, 2007)

Štai apie vyrus turime daug žinių: vardai, kiek metų buvo kai gimė pirmagimis berniukas, kiek metų gyveno... Pradžios knygos skyriuje "Žmonijos kartos nuo Adomo lyg Nojaus" daug tokios detalios informacijos. Rašoma ten ir apie moteris: "... ir jam gimė sūnų bei dukterų." Visa žmonijos genealogija remiasi tik vyriškąja linija, lyg moterys čia būtų ne prie ko.

1.2 Moteriškumo įvaizdis. Nuo antikos iki šių dienų.

Pasak Tarptautinių žodžių žodyno "moteriškumas" (angl. Femininity) – etinė kategorija, reiškianti moteriai būdingų savybių derinį: emociingumą, švelnumą, trapumą, nuoširdumą, ištikimybę. Taip pat moteriškumas siejamas su estetika – kūno bruožų harmoninga išraiška, atskirianti moterišką kūną nuo vyriško. Moteriškumo samprata apima ne tik biologinį, bet ir socialinį bei kultūrinį aspektus, ji nesusijusi vien tik su biologine moters lytimi – egzistuoja ir „moteriškų“ vyrų samprata. Priešingybė moteriškumui yra vyriškumas, kuris suprantamas kaip tvirtumo, atkaklumo, agresyvumo ir panašių bruožų visuma.

Vakarų Europos kultūrinėje sąmonėje nuo pat Antikos laikų mąstytojai vis grindė moters nepilnavertiškumo nuostatą. Aristotelis (384 m. pr. Kr.) manė, kad gamta, kurdama moterį, padarė klaidą ir todėl moteris yra „impotentiškas vyras“. Ankstyviausiais viduramžiais panieka moters kūnui dar labiau išryškėja: moters kūnas – nuodėmingas ir niekingas. Renesanso epochoje moteris tarsi bandoma reabilituoti, ji įamžinama kaip grožio ir gyvenimo džiaugsmo išraiška, tačiau intelektas, išmintis ir toliau laikomi tik vyriškosios lyties požymiais. (Pavilionienė, 1998).

Anglų filosofas, ekonomistas ir istorikas Johnas Stuartas Millis (1803–1876) tapo vienu pirmųjų moterų teisių gynėju, kuriam iš tikrųjų rūpėjo lyčių lygybė. Savo darbe „Moterų

pavergimas“ (1869) jis svarsto, kokia būtų moteris, ką ji būtų pasiekusi, jei ne ilgaamžis pažeminimas. Autorius pataria moterims pačioms siekti kitokio gyvenimo, nes „žmogui be maisto ir rūbo, labiausiai reikia laisvės, pirmiausios ir labiausiai išreikštos žmogaus prigimties būtinybės“. (Pavilionienė, 1998).

Ž. Freudo suformuluota seksualumo teorija atvėrė kelią naujam požiūriui į moterį, padėjo įveikti moters lytinio potraukio slopinimo tradiciją. Moters seksualumas, ypač po XX a. šeštojo-septintojo dešimtmečio seksualinės revoliucijos pagaliau galėjo nevaržomai atsiskleisti.

Be abejo, minėtina ir XX a. pr. anglų rašytoja Virginia Woolf. Ji rašo: „Niekas nežino, kas yra moteris, kol ji neišreiškė savęs visuose menuose ir profesijose, galinčiuose atskleisti žmogaus gebėjimus (Pavilionienė, 1998).

Prancūzų egzistencialistės rašytojos Simone de Beauvoir knyga „Antroji lytis“ (1949) tapo feminizmo vadovėliu, atveriančiu moteriai kelią į savivoką, kūrybingą saviraišką, gyvenimo pilnatvę, padedančią įveikti moteriškosios lyties „antrarūšiškumo“ idėją. (Pavilionienė, 1998).

Šiandien jau akivaizdu, jog patriarchalinės visuomenės per amžius sukurti vyro ir moters vaidmenys neatitinka šių dienų tikrovės. Šių laikų moteris savo išsilavinimu prilygsta vyrui, ji yra lygiateisė visuomenės narė, o galimybė dalyvauti visuomeninėje veikloje suteikė moteriai ekonominę nepriklausomybę. Dabar, kai moterys tapo emancipuotos, dažnai griebiamasi kitų kraštutinių. Vis labiau ima ryškėti vyrų feminizacija, o moterų - maskulinizacija, tai, deja, dažnai pasireiškia pastarųjų šiurkščiu elgesiu, moteriškumo praradimu, o vyrai neretai atrodo ištižę, neryžtingi.

Tai įrodo, kad dvasinės ir psichinės žmogaus savybės tik iš dalies yra įgimtos, jų formavimuisi turi nemažai įtakos ir gyvenimo aplinkybės bei auklėjimas šeimoje. (Skujienė, 2007; Steponėnienė, 2007). Egzistuoja abipusis moterų elgesio ir vyrų elgesio su jomis ryšys: kai kurios jų yra labai valdingos, net šiurkščios, mėgsta parodyti jėgą, o vyrai pradeda su jomis elgtis kaip su vyrais. Net ir tos, kurios iš prigimties tebėra jautrios, švelnios, kuklios, nuolat patiria vyriško bendravimo „spaudimą“. Maskulinizuojama moteris vyriškėja ir, nors pati pasirenka tokį bendravimo ir elgesio stereotipą, retai būna laiminga.

Kaip atsvara vyro veržliam aktyvumui, pati tipiškiausia moterų elgsenos tendencija yra dvasinis ir fizinis grožis, elgsenos lankstumas ir subtilumas. Nors ir kaip kistų laikas, pirmiausia yra vertinamas vyro vyriškumas, o moters moteriškumas. (Skujienė, 2007; Steponėnienė, 2007).

Kaip teigia J. Zalytis, elgtis kaip elgiasi vyrai – vadinasi, eiti prieš gamtą, prieš savo prigimtį, prieš savo pašaukimą, moteriškumą – visa tai, kas ir skiria moterį nuo vyro, kas daro ją ypatingą, gražią. Pernelyg dažnai į moters emancipaciją žiūrima primityviai, kaip į vyriškų

ypatybių pasisavinimą, pamirštant, kad moteris privalo išsaugoti ir toliau perduoti geriausias savo lyties savybes. (Zalytis, 1984, p. 70).

Jei moteris nori pasiekti idealą, amžinąjį moteriškumą, ji turi lavinti gerąsias savo savybes: atskleisti savo dvasinį ir fizinį grožį, subtilumą, gebėjimą pasiaukojamai mylėti, motinišką šilumą. (Skujienė, 2007; Steponienė, 2007).

1.3 Feministinė moteriškumo samprata.

Vienas iš garsiausių lyčių tyrinėtojų R. W. Connellis teigia, kad moteriškumai formuojami, jiems skiriant padėtis, priklausomas nuo hegemoninio vyriškumo. Viena iš moteriškumo formų yra sureikšmintas moteriškumas. Jis skirtas vyrų interesams bei troškimams tenkinti ir pasižymi nuolankumu, globa ir empatija. Tai svarbus hegemoninio vyriškumo papildas. Nepaisant nuolatinių permainų lyčių lygybės srityje – didžiulis dėmesys skiriamas šiam moteriškumo tipui kaip įprastinei visuomenės normai palaikyti. Kitais žodžiais tariant, tai tradicinis požiūris į moterį ir moteriškumą. Jaunesnio amžiaus moterų atveju jis siejamas su seksualiniu jauslumu, o vyresnes moteris kreipia į motinystę. R. W. Connellis pabrėžia, kad sureikšminto moteriškumo įvaizdžiai tebėra dominuojantys.

Kalbant apie lytį, moters sampratą ar jos padėtį visuomenėje, ko gero negalima apsieiti be nuorodų į feminizmą. Gruodis (1995), mėgindamas apibrėžti feminizmo sąvoką, teigia, jog šis reiškinys, plačiąja prasme yra kultūrinis, socialinis ir istorinis procesas, kai skirtingos rasės, kilmės, laikmečio ar kultūros moterys pradeda apibūdinti pačios save ir priešinasi vyro sukurtam kito apibūdinimui. Jos iš naujo apibrėžia savo vaidmenį ir santykius gyvenime – buvo sukurtas moters – subjekto požiūris.

Feminizmas yra daugialypis reiškinys ir vienpusiškai vertinti jo neįmanoma, kadangi visų feminizmų programos, tikslai ar veiklos metodai tikrai yra skirtingi. Pasak Kazimierz Slęczka (2005), feministinės kryptys neturi vienos ir visom bendros vertybių hierarchijos, neturi bendros visuomenės teorijos, taigi bendros pasaulio vizijos. Tačiau, šias teorijas ir patį feminizmą galima vertinti pagal tai, kiek jis stengiasi įtvirtinti moterišką pasaulėjautą, pasaulėvoką, pasaulėžiūrą ir pasaulėvaldą šioje androcentrinėje kultūroje. Kiek atstovauja vyriškai pusei ir kiek jį galima laikyti destruktiviu reiškiniu (Narbekovas, 2008). Tačiau, nors šios ideologijos kryptys yra labai įvairialypės, dalykinėje literatūroje feminizmas tradiciškai dalinamas į tris pakraipas: liberalųjį feminizmą, radikalųjį ir socialistinį.

Liberalusis feminizmas, ypatingai domisi teise, atlyginimo galimybėmis, lengvatomis dirbančioms moterims, sveikatos apsauga, abortų laisve, švietimu, moterų dalyvavimu valžioje ir

galimybe daryti valdžiai įtaką. Taip pat žiniasklaida, reklama, religija ir kariuomenė. Šiose srityse siekia tokių pačių teisių moterims, kokias turi vyrai.

Radikalusis feminizmas moteris dažnai vaizduoja kaip visuomenės aukas kurias visaip engia vyrai. Šios pakraipos atstovių tekstai, dažniausiai negali būti nei moksliniai, nei diskursyviai skaidrūs.

Socialistinis feminizmas yra radikalojo ir marksistinio feminizmo rezultatas, kuris matė moterų iš naudojimo priežastį kapitalistinėje sistemoje. Namų ruošos darbai, tokie kaip valgio ruošimas, vaikų priežiūra, tvarkymas namų tiek pat svarbūs kaip ir viešojoje sferoje gaunamos paslaugos, todėl už darbą privačioje sferoje turi būti atsilyginta.

Feminizmas tai kultūrinis, socialinis ir istorinis procesas, kai skirtingos rasės, kilmės, laikmečio ar kultūros moterys pradeda apibūdinti pačios save ir priešinasi vyro sukurtam apibūdinimui. Jos iš naujo apibrėžia savo vaidmenį ir santykius gyvenime – buvo sukurtas moters – subjekto požiūris.

Kultūros standartai tarp lyčių, moteriškumo supratimas keitėsi ypač ženkliai, pvz., XVI a. Prancūzijoje aukštakulniai buvo laikomi vyriškais batais, nors dabar jie yra tapę moteriškais. Senovės Egipte tiek moterys, tiek vyrai nešiojo klubajuostes (prijuostes), daug dėmesio skyrė kosmetinėms procedūroms, naudojo parfumeriją, juvelyrinius papuošalus. Moteriško grožio samprata savaip buvo suprantama Kinijoje tarp kilmingų moterų, naudojusių kojų pėdų bintavimą, siekiant turėti jas kuo mažesnes. Birmoje moteriškumu laikomas žiedų pagalba išilgintas kaklas.

1.4 Šiuolaikinės moters įvaizdis madoje.

Šiuolaikinis moteriškumo supratimas siekia Anglijos viduramžius. Tuomet moteris buvo paprasčiausiai vadinama mergele, žmona, motina, našle. Kai kilusi maro epidemija Anglijoje nušlavė maždaug pusę gyventojų, tradiciniai lyčių vaidmenys pasikeitė, padidėjo moterų vaidmuo visuomenėje.

Istorikai teigia, kad įvairiose kultūrose moteriškumas buvo traktuojamas įvairiai, nors buvo išskiriamos ir universalios nuostatos, visais laikais sutinkamos tarp visų tautų. Tokie bruožai, kaip jausmingumas, gailestis, kentėjimas, rūpestingumas, kuklumas, švelnumas ir kt. tradiciškai laikomi „moteriškais“, būdingais moters prigimčiai. Patriarchalinėse kultūrose, kur lyčių vaidmenys buvo aiškiai apibrėžti, moteryje ypač buvo vertinami kuklumas ir paklusnumas, jos pagrindinis vaidmuo gyvenime – būti žmona, motina. Kuriantis ir vystantis feminizmo judėjimui, „idealios moters“ samprata, jos vaidmuo visuomenėje palaipsniui ėmė keistis.

Romantinėje literatūroje ir mene, pradėdant XIX a., ėmė klestėti naujas moters idealas – paslaptinga, viliojanti ir pavojinga „femme fatale“. Feministės ėmė skelbti stiprios, nepriklausomos, neapribotos tradicinių stereotipų ir primesto jos vaidmens visuomenėje, moters idealą.

XX a. pradžioje moterys vis dar buvo apvalutės. Tiesa, rubensiškomis jų tikrai negalėtume pavadinti. Tačiau ilgainiui kūnas pradėjo kisti ir lieknėti. Maždaug to paties amžiaus viduryje vyravo gitaros figūros tipas: platesni pečiai, laibas liemuo, nesiauri klubai ir, žinoma, iškili krūtinė. Moterys pradėjo vis daugiau domėtis naujausiomis mados tendencijomis, iš namų neišeidavo be atitinkamo makiažo ir šukuosenos. Šis laikotarpis – tai moteriškumo, išskirtinio grožio ir žavesio triumfas.

7-ajame dešimtmetyje prasidėjo Twiggy Lawson era. Būtent dėl mažo svorio ir žvilgsnius kaustančio lieknumo sulaukusi tiek dėmesio visame pasaulyje Twiggy tapo pavyzdžiu, kuriuo sekė tūkstančiai merginų.

Tačiau vis daugiau moterų trokštavo būti labai lieknomis. Ir nesvarbu, kad mados pasaulyje siekiama, jog podiumu žingsniuotų tik normalaus kūno masės indekso moterys. Daugybė dailiosios lyties atstovių kenčia nuo mitybos sutrikimų, vis mano esančios per storas, kankina ir alina save dietomis, o iš nevilties prisikimšusios jaučia begalinę gėdą ir didžiulę savigraužą.

Vertybių skalėje labiausiai vertinamos dailios, seksualios, jaunos, turinčios pakankamai aukštą statusą, dirbančios gerai apmokamą darbą ir sukūrusios gražią šeimą moterys. Kai kurių asmenybės tyrinėtojų tegimu, patriarchyto projekte populiariosios kultūros vaizdiniai yra konstruojami vyro žvilgsniui ir įkūnija tai, ko iš moters ir moters-vyro santykių tikisi vyras.

Daugelyje senovės civilizacijų – Senovės Graikijoje, Kinijoje, o vėliau ilgą laiką ir Vakarų Europoje – kultūrą kūrė vyrai, o moterys buvo auklėjamos kaip motinos ir meilužės, labai ribotai galinčios reguliuoti savo gyvenimą. Moterų kalba – buitiniai, namų sferos plepalai. Tik vyras, siumposiumose ar agoroje bendraujantis su panašiais į save, buvo laikomas turinčiu ką pasakyti. Žinoma, heteros, protingos ir išsilavinusios moterys, turėdavo įtakos.

1.5 Moteriškumo simboliai

Simbolis – daiktinis, vaizdinis ar garsinis ženklas, žymintis kokią nors sąvoką, turintis kokią nors reikšmę, reiškiantis kokią nors idėją. Esmingiausia simbolio ypatybė ta, kad jis visada turi tam tikros užslėptos prasmės. Simboliai gali susieti iš pirmo žvilgsnio neturinčius tiesioginio

ryšio elementus (V.Židonytė, 2002). Kai kurie simboliai gali turėti keletą prasmų arba skirtinguose regionuose savaip aiškinami (J.Adomonis, 1994).

Su moteriškumu susijusių ar patį moteriškumą reiškiančių simbolių galima rasti spalvose, skaičiuose, formose, kosmoso ir ypač daug gamtos elementuose. Simboliškai gali būti traktuojamos ir kai kurios pačios moters kūno bei moteriškos aprangos dalys.

Spalvų simbolikoje su moteriškumu labiausiai susijusi raudona spalva. Teigiama simboline prasme ji yra gyvybės, gyvenimo, meilės, aistros ir vaisingumo spalva. Romėnų nuotakos dėvėjo raudoną kaip liepsną šydą, simbolizuojantį meilę ir vaisingumą. (Becker, 1995). Raudona spalva dažna ir lietuvių tradicinėje tekstilėje. Raudonais siūlais buvo siuvinėjami dangaus kūnai, gyvybės medžiai. Kartais drabužiai (marškiniai, galvos apdangalai) ne tik siuvinėti raudonai, bet į juos buvo įsiuvas ir raudonos medžiagos juostos (Kargaudienė, 1997).

Balta spalva – reiškia gyvybę, tyrumą, dieviškumą. Ji dažna vestuvių, gimimo apeigose. Gali reikšti nekaltybę, tyrumą. Baltos ir raudonos spalvos derinys reiškė visą gyvenimą.

Ruda – žemės spalva. Nuo vėlyvųjų viduramžių jai teikiamas erotinis atspalvis.

Rožinė - simbolizuoja moterišką švelnumą, geidulingumą.

Skaičiai – kosminės tvarkos išraiška.

Skaičius 3 – reiškia gimimą, zenitą ir išnykimą. Krikščionybėje siejamas su trimis gėrybėmis (tikėjimu, meile, viltimi).

Skaičius 4 laikomas pagrindiniu moteriškumą išreiškiančiu skaičiumi. Su Motina Žeme galima sieti keturių metų laikų aspektu.

Formos simbolika. Rombas – tai dangaus ir Žemės priešpriešų, sudarančių vienybę simbolis, Žemės motinos – gimdytojos, moters, vaisingumo ženklas. Dėl moters genitalijas primenančios formos reiškė moterišką seksualumą. (Becker, 1995).

Keturkampis – pastovumo, statiškumo simbolis. Žemės ženklas, simbolizuoja keturis metų laikus. Indijoje ir Kinijoje keturkampis – moters simbolis. (Adomonis, 1994).

Kosmosas: mėnulis – Su moteryste ypač glaudi mėnulio sąveika. Daugelis tautų jį garbino kaip dievą bet daugiausiai kaip deivę. (pavyzdžiui, graikai kaip Selenę, romėnai – kaip Luną). Dėl „dilimo“, „augimo“ ir poveikio žemei, kartu ir moters – organizmui nuo senovės mėnulis laikomas augalų, gyvūnų ir moterų vaisingumo šaltiniu. Mėnulio fazės (jaunatis, pusemėnulis – priešpilnis, skritulys – pilnatis ir delčia) įtakojo didžiuosius augimo, mirimo ir atgimimo aktus.

Šviesa ir tamsa – būtini augimo komponentai: daugelis organizmų savo augimą pradeda tamsoje: gemalas – gimdoje, sėkla – po žeme, vienoje ar kitoje mėnulio šviesoje. Moters ir mėnulio ryšys pirmapradis, biologinis – išsivystęs evoliucijos eigoje. Menstruojanti moteris ir pilnėjantis bei dylantis mėnulis turi tą patį 29 1/2 dienų ciklą.

Pusmėnulis yra dažniausiai pasitaikanti simbolinė mėnulio forma, moteriškųjų dievybių atributas. Pilnėjanti mėnulio fazė asocijuojasi su „nėštumu“, „gimdymu“. (U.Becker, 1995).

Lietus – plačiai paplitęs dangaus poveikio žemei simbolis, vaisingumo, dažnai žemės apvaisinimo (lietaus lašai – dievų sperma) simbolis.

Ryškiausiai moteriškumas atsispindi žemės simboliuose.

Žemė – jai suteikiamas moteriškumo, pasyvumo savybės. Pasaulio atsiradimo mituose pasaulio pradžia neretai tapatinama su pradėjimo aktu, per kurį dangus apvaisino žemę, todėl ji simboliškai lyginama su gimda.

Dirva (suarta) – simbolizuoja moters iščias.

Augalai – nuolatinė augalų kaita: augimas, žydėjimas, brendimas ir vytimas – pasaulį daro cikliško atsinaujinimo simboliu. Duodantys gausų derlių augalai įkūnija sąvoką „motina žemė“.

Gėlė – grožio, pirmiausia moters grožio simbolis.

Sėklos simbolizuoja nuolatinę kaitą tarp mirties ir naujos pradžios. Javų sėklos (kviečių varpos) buvo Senovės Graikijoje laikoma motiniškų žemės iščių vaisiaus, taip pat ir žmogaus kūno vaisiaus simboliu.

Vanduo – turi daugybę prasmų. Pasulyje plačiai žinoma vandens, kaip vaisingumo ir gyvybės teikėjo, simbolika (Becker, 1995).

Moteriškosios prigimties paskirtį atskleidžia **gimdos** simbolis – reiškiantis vaisingumą, rūpestingą globą. (U.Becker, 1995).

Moters **socialinį statusą** simbolizuoja galvos apdangalai. Vainikinė galvos danga yra merginų, o kykas – ištekėjusios moters ženklas. (Kargaudienė, 1997).

2. AUKŠTAKULNIO FENOMENO GENEZĖ.

2.1 Aukšakulnio raida. „Aukšakulniai tampa moters apavu“.

Apavas, batai – tai vienas pirmųjų žmogaus išradimų, sukurtų apsaugoti pėdas. Ilgainiui apavo forma kito, vystėsi, tačiau ji atspindėjo pirminę savo atsiradimo priežastį. Tolimesnė jos raida glaudžiai siejosi su gamtinėmis ir socialinėmis-ekonominėmis, regioninėmis ir atskirų epochų sąlygomis.

Sąlygos, kuriomis žmogus buvo priverstas sukurti tam tikros formos ir konstrukcijos apavą, labai svarbios žmonių materialinei kultūrai, nes avalynė, kaip ir drabužiai, yra materialinės ir dvasinės kultūros dalis.

XII amžiuje buvo pasiūta ir pirmoji „tikra“ batų pora, sukurta atskirai dešiniajai ir kairiajai pėdoms, tačiau kaip tiksliai atsirado aukštakulniai bateliai nėra žinoma. Kalbama, kad nedidelis kulniukas buvo populiarus jau senovės Egipte. Manoma, kad tokia bato forma padėdavo dirbant laukuose. Europoje kulniukai pirmą kartą pasirodė XVI amžiuje ir iki Prancūzijos revoliucijos jie buvo bajorų ir kitų turtuolių prabangos simboliu. Apavas su neaukštu kulniuku praversdavo jodinėjant, nes koją buvo lengviau išlaikyti kilpoje. Kulniukus, kurių aukštis siekė 3 centimetrus, nešiojo tiek moterys, tiek vyrai. Prasidedant XIX amžiui, aukštakulniai tapo išskirtinai moterų privilegija. Išimtis buvo tik kaubojams skirti batai, kurių kulniukas siekė 4-5 centimetrus.

XV – XVI a. XV a. II pusėje – XVI a. I pusėje vyrai avėjo beaulius, suapvalintomis nosimis, plokščiapadžius ar šiek tiek paaukštintus kulnu batus, dėl plačios nosies juos vadindavo „anties snapu“, „karvės snukiu“, „meškos letena“ ir pan. Batai buvo siuvami iš odos, aksomo, vilnonio ar šilkinio audinio. Dažniausiai jie būdavo vienspalviai – juodi, raudoni, žydri, geltoni, kartais dviejų spalvų. Kaip ir drabužius, apavą puošdavo prakarpomis, pro kurias buvo matyti spalvotas pamušalas. Keliaujant, medžiojant, jodinėjant vyrai avėdavo apvaliosios aukštaulius batus, pasiūtus iš nedažytos odos.

XVI a. II pusėje, pasikeitus drabužiam, batus imta siūti su žemu kulniuku, uždaresnius, sumodeliuotus pagal kojos formą. Batai tebebuvo puošiami prakarpomis, tik dabar jos buvo gerokai siauresnės. Amžiaus pabaigoje atsirado apavas, kurį per keltį susirišdavo kaspinais arba puošdavo kaspinių rozete. Vyrai tebenešiojo aukštus, kartais net šlaunis siekiančius aulinius batus iš grubios odos.

Valstiečiai, miesto prastuomenė avėjo iš medžio išdrožtą arba iš šiaudų pintą apavą. Kartais avėjo vyžas, prie kojos pririšamas dirželiais, arba į trumpas kojines panašų apavą iš storo, šiurkštaus audinio, virš kulksių surišamą virvelėmis.

Moterų apavą dažnai slėpdavo ilga suknelė, todėl XV a. – XVI a. I pusėje jam buvo skiriama mažai dėmesio. Moterys avėjo plačianosius batelius, panašius į vyrų.

XVI a. II pusėje moterų apavas tapo gana įmantrus. Jį ėmė siūti su labai storu padu. Italijoje, o kartais ir Ispanijoje, kilmingos damos avėjo batelius, kurių pado storis siekdavo net 30 cm, o kartais ir daugiau. Tačiau tai buvo ne vien mados reikalas, tuometinių miestų gatvėse buvo toks purvas, kad gelbėdavo tik storapadis apavas. Batelius siūdavo iš storos drobės, aksomo, brokato, juos siuvinėdavo ir gražindavo brangakmeniais. Šie batai išpopuliarėjo Venecijoje ir visoje Europoje kaip statuso simboliu, atskleidžiančiu socialinės padėties gerovę. Šių batų pavyzdžiai buvo nūdienos platforminių batų prototipai.

XVII a. – XVIII a. Apavas buvo itin svarbi vyrų aprangos dalis, todėl jį siuvo įmantrų ir puošnų. Prieš ateinant į valdžią Liudvikui XIV, buvo madingi auliniai batai į viršų platėjančiais, piltuvo pavidalo aulais, kvadratine nosimi, su pakulne. Apavas su pakulne plačiau paplito tik XVII amžiuje. Aulai buvo puošiami mezginiais, tiuliu, o didžiuliai pentinai kavalieriams teikė vyriškumo ir ekstravagancijos. Vėliau, Liudviko XIV laikais, aulinius batus avėjo tik jodinėdami aukštuomenės vyrai, taip pat valstiečiai ir kareiviai.

Šalį valdant Liudvikui XIV, dvariškiai pamėgo uždarus kvadratinėmis ar ovaliomis nosimis, su liežuvio ir aukšta pakulne batelius, puoštus kokardomis bei rozetėmis, o amžiaus pabaigoje – auksinėmis ir sidabrinėmis sagtimis. Privilegijuotojo luomo vyrai avėjo itin madingus batus – su aukšta raudona pakulne ir tokios pat spalvos rantais.

Blogu oru vyrai su puošniais batais dar įsispirdavo į apavą be užkulnio, odiniu viršumi, o dėl šilumos kartais blauzdenes, kurias šonuose susegdavo sagomis.

Valstiečiai, be minkštų aulinių batų dar avėjo panašų į vyžas apavą, kurį prie kojos prisirišdavo dirželiais.

Moterims batai su kulnais buvo draudžiami, ir dar XVII amžiuje Prancūzijoje veikė įstatymai, draudžiantys „gundyti“ vyrus aukštakulniais bateliais. Vėliau įstatymai sušvelnėjo ir iki XVIII amžiaus moterims jau buvo leidžiama avėti aukštakulnius, bet ne aukštesniu nei 10 cm kulnu.

Moterų apavas buvo panašus į vyrų. Jos avėjo uždarus aukštakulnius batelius, kuriuos ties keltimi puošdavo kokardomis, rozetėmis, siuvinėdavo, manoma, kad moterų apavą aukšta pakulne pirmieji išgalvojo ispanai, o vėliau Prancūzijoje pasirodė bateliai siaura, smaila nosele ir aukštu išlenktu kulniuku. Pakulnės teikė visiškai naujų galimybių: keitė moterų eiseną ir

laikyseną, suteikdamos joms daugiau gracingumo ir pagundos, vizualiai mažino pėdas. Netgi tokių batelių paliekami pėdsakai atrodė grakštesni. Nors damų batų dydis anuomet buvo 33-35, joms norėjosi, kad pėdos atrodytų visai mažutės. Liudviko XIV dvariškės damos avėjo batelius su įmantriomis nosimis. Juos siuvo iš spalvotos odos, brokato, aksomo ir įvairiai puošė.

Žemesniojo luomo moterys avėjo žemakulnius batelius iš prastai išdirbtos odos ar storo audinio.

Vyraujant rokoko stiliui, vyrų ir moterų išvaizda supanašėjo. Dvariškių figūrą prarado bt kokius vyriškumo požymius. Suklestėjo absoliutus dirbtinumas – pagrindinis šio laikotarpio žmogaus išvaizdos bruožas.

Šio amžiaus vyrų apavas nelabai įvairus: buvo nešiojami atviresni ar uždaresni įvairių spalvų bateliai plokščia žema pakulne, su sagtimi priekyje. Jodinėdami vyrai avėjo iki pusės blauzdų arba ilgus aulinukus iš minkštos plonos odos.

XVIII a. aukštuomenės moterų bateliai buvo įmantrūs. Madingi bateliai buvo smailianosiai, su aukšta pakulne ir gilia priekio iškirpte, pagaminti iš įvairiausių medžiagų: brokato, atlaso, aksomo. Kasdienius batelius puošė priekyje susegta sagtis, išėiginius – kokarda vietoj sagties, siuvinėjo sidabro, aukso gijomis. 7 – 8 dešimtmetyje, šiek tiek patrupėjęs darbužiams, apavas tapo kokečių atributu, todėl batelius imat siūti itin išraiškingus. Kartais jie būdavo siuvami įspiriama, su manieringai išlenkta pakulne. Tuo laikotarpiu buvo griežtos tradicijos, kokios spalvos batelius kada galima avėti: juodus - per šventes, rudus – pasivaikščiojimo metu, o raudonus batus galėjo dėvėti tik aukštuomenės damos.

1 – 2 pav. Vyriški bateliai

3 – 4 pav. **Moteriški bateliai XIII a.**

Karalius Liudvikas XV taip pat paliko pėdsaką aukštakulnių istorijoje. Tiesa, kiek kitokį nei jo pirmtakas. Liudviko XV valdymo metu (1715–1774 m.) vyrai nustojo avėti aukštakulnius, mat imta manyti, kad išsilavinimas yra svarbesnis už privilegijas. Puošnius rūbus ir avalynę jie iškeitė į daug praktiškesnius ir funkcionalesnius. Moterys ir toliau avėjo aukštakulnius, nes apie išsilavinimą jos vis dar galėjo tik pasvajoti. Be to, jos sentimentalesnės nei vyrai, tad joms buvo pernelyg sunku išsiskirti su mėgstamu apavu. Nors feministinio judėjimo šalininkai teigia jog moteris ėmė dėvėti aukštakulnius, tik dėl lygybės su vyrais.

Nors aukštakulnių istorija siekia kelis šimtus metų, viso pasaulio dizaineriai dar ir dabar sugeba nustebinti. Pavyzdžiui, 1980 metais buvo sukurti puantus primenantys aukštakulniai. Tokių batų kulno aukštis dažniausiai siekia 18 centimetrų ar net daugiau. Su jais beveik neįmanoma nei vaikščioti, nei šokti. Beje, juos apsiavus stovėti taip pat yra sudėtinga. Bene vienintelė šių aukštakulnių panaudojimo sritis – sekso žaidimai.

Batai su aukšta platforma, užsibaigiančia ties pėdos viduriu. Jie pirmą kartą pasirodė 2007 metais, tačiau greitai užkariavo aukštosios mados podiumus, o paskui ir kiekvienos stilingos spintą.

2.2 Prabangios natūralios medžiagos naudojamos avalynės kūrime.

Drabužių ir avalynės ryšys ryškiausiai atsispindi įvairių tautų nacionalinėje aprangoje. Tolimosios šiaurės gyventojų apranga, prie kurios pritaikyta avalynė skiriasi tiek pačia medžiaga, tiek konstrukcija.

Meninių avalynės sprendimą lemia medžiagos bei technologinis gamybos procesas. Avalynės viršus gaminamas iš įvairių rūšių natūralios, bei dirbtinės odos, taip pat iš audinių:

vilnos, medvilnės, lino, šilko, kaproninio tinklelio. Kai kuriam apavui naudojamas veltinis, fetras, natūralus ir dirbtinis kailis, kuris naudojamas ir pamušalui. Padui, be odos taikoma guma, poliuretanai, kaučiukas, medis, kamštis, virvė, veltinis, plastikai.

Daugiausia galimybių pagaminti batus yra iš odos, kadangi galima pagaminti įvairių sudėtingų formų su daugeliu kirpimų linijų, ažūru. Tekstilinėje avalynėje vengiama komplikuo- tų formų, gausių kirpimų linijų. Meninį sprendimą praturtina audinio raštas, krašto sutvirtinimui naudojamos kontrastingų spalvų tekstilinės juostelės, aplikacijos motyvai, dviejų spalvų ar raštų audinio jungimas.

Batai siuvami iš kailio su didelėmis plokštumomis. Guminė avalynė formuojama liedinime bei vulkanizacijos būdais, plačiai taikomas reljefas. Visa ši medžiagų įvairovė ir sukelia nevienodą emocinę reakciją, ją lemia siluetas fasonų įvairovė, medžiagos faktūra, apdaila.

Apdailai skiriamas ypatingai didelis dėmesys, avalynės kompozicijoje išryškintos siūlės, jungiančios atskirus modelio elementus, sagtys, akutes, kabliukai, batraiščiai, dekoratyvinės juostelės, sutvirtinančios tekstilinės avalynės kraštą, taip pat tuščios avalynės plokštumos, kurias skaido reljefines siūles ar peltakius, dantavimą, aplikaciją, siūvinėjimą ar dekoratyvinę furnitūrą.

Medžiagos apavui.

Priešistorės laikais apavui „gaminti“ buvo naudojamos gan primityviai išdirbtos medžiagos. Padai buvo vyniojami žieve, galvijų oda, augalų plaušais, šiaudais, meldais. Tik vėliau išmokus apdirbti kitokias medžiagas atsirado ir tobulėjo apavo konstrukcija, pagrindinės avalynės gamybos medžiagos.

Brokatas – blizgus, prašmatnus, sunkus šilkinis audinys iš plono natūralaus ar cheminio šilko pluošto; išaustas naudojant žakardo gamybos technologiją, papildomu auksiniu ar sidabrinu siūlu. Vienspalvis arba audžiamas ryškiomis spalvomis.

Atlasas – vidutinio sunkumo panašus į šilką atlasinio pynimo audinys; standokas, švelnus ir labai žvilgantis. Naudojamas moteriškiems viršutiniams ir apatiniams drabužiams siūti.

Aksomas – minkštas, vidutinio sunkumo medvilninis arba šilkinis audinys tankiu, blizgiu, trumpu pūkeliu, gautu arba nukerpant tankius ataudus (ataudų aksomas), arba nukerpant metmenų siūlus (metmeninis aksomas). Pūkelis po to dažnai apdorojamas specialia apdaila.

Šilkas – tankus, plonas, vidutinio sunkumo medvilninis audinys, kuris yra spalvotas arba margintas, lygiu, blizgiu, standžiu paviršiumi iš plonų verpalų; austas atlasiniu pynimu.

Oda jau nuo pat Romos laikų buvo vienintelė „džentelmenams“ priimtina medžiaga apavui gaminti (medinė avalynė buvo laikoma plebėjų ženklu). Oda vedino kojos pėdą taip pat gerai, kaip ir tą gyvulį, kurį kadaise saugojo. Jau senovėje buvo pastebėta, kad gyvulio prakaitas per

daugelį landų randa kelią į odos paviršių, kur išgaruoja. Taip ir odiniai batai tapo žmogaus kojos anatomijos dalimi.

Iš pradžių batai buvo siuvami iš veršelių odos (nuo pat viduramžių labiausiai vertinama buvo Alpių veršelių oda), vėliau siekiamybe tapo „kordovano“ odos batais (šis pavadinimas yra kilęs nuo Kordobos miesto Ispanijoje, vėlgi nuo viduramžių garsėjančio savo odų kokybe). Apie XVII amžių atsirado ir batai iš „egzotiškų“ odų, tokių kaip krokodilo, gyvatės, rykliaus ar dramblio.

Odos rūšys ir jos panaudojimas.

Antilopės oda. Antilopių, gemzių, elnių ir kitų porakanopių oda dažnai apibendrintai vadinama anglišku terminu *buckskin* – elnena. Zomšos pavidalu ji labai tinka sportiniams bateliams ir mokasinams. Tiesiog buck, sutrumpinus anglišką terminą, vadinami suvarstomi sportiniai bateliai iš šviesios ar net baltos zomšos. Jie iš pradžių buvo gaminami iš tikros antilopių odos. Iš ploniausių rūšių gaminama aukštos klasės avalynė.

Arkliaus oda. Arkliaus odą, arba kordobaną, moteriškam apavui pradėta naudoti tik nuo 9-ojo dešimtmečio, kai kolekcijas moterims pateikė vyriškų batų, kurių batviršis prisiūtas prie pado, gamintojai. Arkliaus, kaip ir galvijų, oda – taip pat antrinis produktas, nes ir arkliai auginami ne dėl gražios odos. Automobiliams ir įvairiai technikai išstūmus darbinius arklius, ši žaliava gerokai pabrango.

Galvijų oda. Jaučio t.y. suaugusio galvijo, oda daug tvirtesnė ir storesnė nei veršelio. Todėl moteriškų batų skyriuje retai pamatysime batų iš jaučio odos. Tačiau ši žaliava puikiai tinka patvariems pusbačiams ir auliniams batams.

Kiaulės oda. Kiaulės oda visų pirma naudojama kaip moteriškų pirštinių žaliava. Dažniausiai pirštinių siuvamos iš Pietų Amerikos vandeninių kiaulių odos. Tačiau avalynės pramonėje, paprastai masinei gamybai, neretai naudojama ir įdomios struktūros naminių kiaulių oda.

Krokodilo oda. Viena prabangiausių odų. Visais laikais populiari dėl išskirtinumo. Naudojant egzotiškos kilmės odą, susiduriama su ta pačia moraline problema kaip ir dėl kailių, nors iš esmės nėra skirtumo, ar nudiriama veršelio, ar aligatoriaus oda. Tos, kurios neatmeta odos iš principo, gali pasirinkti batelius ar rankinę net ir iš krokodilo odos. Žinoma, kalbama tik apie specialiai auginamus krokodilus, ne apie laisvėje gyvenančius ar net saugomas jų rūšis. Krokodilo odos gaminių kaina priklauso nuo to, kurios kūno dalies oda panaudota. Kur kas pigesni už tikrą krokodilo odą yra jos pakaitalai, pagaminti atitinkamai apdorojus jaučio ar veršelio

odą. Tikra krokodilo oda visais laikais yra tikros prabangos ženklas, rodo tam tikrą lygį ir statusą.

Laika. Iš laikos dažniausiai siuvami odiniai švarkai ir rankinės, bet, žinoma, gaminama ir avalynė. Laika – tai ne odos rūšis, o ypatingas odos išdirbimo būdas. Minkšta, grublėta oda išdirbama pirminio storio, neskaidoma plonais sluoksniais. Lygiai nudažyta, plaunama medžiaga puikiai tinka ilgiems aulinukams ir daugybei kitų reikalingų daiktelių.

Lakuota oda. Lakuota oda nepriskiriama prie brangiausių medžiagų, nes tikra taurios odos gerosios pusės niekas neslėps po lako sluoksniu. Vis dėlto neįsivaizduojama, kad elegantiškos ponios batų lentynoje nebūtų laku blizgančių batų, juk lakiniai laiveliai, balerinos arba sportinio stiliaus bateliai jau seniai tapo klasikiniu apavu.

Nubukas. Iš pirmo žvilgsnio nubukas atrodo kaip zomša, tačiau tarp jų yra esminis skirtumas. Nubukas gaunamas ne išverčiant į viršų vidinę pusę, bet pašiausiant odos išorinę pusę. Zomša ir nubukas skiriasi tiek atidžiau įsižiūrėjus, tiek palytėjus: nubukas truputį glotnesnis ir palietus kietesnis už zomšą.

Paukščiai. Sunku patikėti, bet net kai kurių paukščių švelni pūkuota odėlė patenka į kailiadirbių rankas. Geidžiamiausi stručių, gagų, žąsų, žuvėdrų, gulbių ir narų apdarai. Paukščių odėlės lengvai pažeidžiamos, tad jomis puošiami brangiausi vakariniai drabužiai. Taip pat siuvamos prabangios rankinės ar net avalynė. Žinoma tokią odą renkasi tik didieji meistrai, jie nusprendžia, kokios klasės ir rūšies ji bus.

Stručio oda. Iš stručio odos batsiuviai nėra linkę siūti, nes ji yra reta ir ne kiekvienam prieinama, jos labai geidžia tik reikliausios klientės. Ši oda su būdingais gumbeliais labiau išgarsėjo praėjusio amžiaus paskutinio dešimtmečio pabaigoje, kai batų modeliuotojai iš jos ėmė siūti sportinius batelius ir mokasinas. Tačiau dažniau buvo naudojami pakaitalai, nes natūrali stručio oda nėra pigi. Vis dėl to karpota jos faktūra dvelkia prabanga, nes, kaip rodo „Hermes“ vitrinos, prabangiausios rankinės yra iš krokodilo ir stručio odos.

Ševro. Išdirbta ožkų oda, vadinamoji ševro (pranc. *Chevreau*) – klasikinė pirštinių žaliava, bet naudojama ir dailiems minkštiems bateliams. Ypač mėgstama minkšta ševro zomša, kuri labai dažnai derinama su glotnaus paviršiaus oda. Ši odos rūšis naudojama tik prašmatniausiai avalynei.

Šliužų oda. Šaltakraujų šliužų – gyvačių – oda turi nemažai gerbėjų, bet dauguma damų atkreipia į ją dėmesį tik tada, kai egzotiška oda vėl tampa mados užgaida. Šias plonas odeles batsiuviai būtinai klijuoja ant veršelio odos, kad taptų tvirtesnės.

Veršelio oda. Veršelio oda – tauriausia galvijų bodos rūšis, nes jaunų gyvūnėlių oda visada ypač minkšta. Už tai, kad šios švelnios ir minkštutės odos kaina, nepaisant aukštos kokybės ir

didelės paklausos, pernelyg nekyla, reikia dėkoti mūsų mitybos ypatumams. Mat veršelio oda – antrinis skerdyklų produktas. Jei kada nors nutiktų taip, kad vegetarai sudarytų žmonijos daugumą, tai šiandien be jokio vargo gaunama veršelio oda išsyk taptų reta ir brangia žaliava.

Zomša. Zomša ir į ją panašus veliūras dažnai vadinami žalia oda, tačiau šis žodis tik klaidina, nes ši odos rūšis anaipol nėra žalia, lygia kaip ir glotni oda. Iš tikrųjų šiurkštus paviršius - tai vidinė odos pusė, kuri išdirbant išverčiama į viršų. Todėl iš esmės bet kuri odos rūšis gali tapti zomša arba veliūru, tačiau dažniausiai išverčiama prastesnės kokybės oda. Juk slėpti bato viduje nepriekaištingą gerąją odos pusę būtų tikras puikios žaliavos švaistymas. Sportiniams zomšos bateliams, beje, nereikia nė papildomo pamušalo, nes prie pėdos švelniai ir maloniai glaudžiasi glotni geroji odos pusė.

Žuvies oda. Sunku patikėti, kad ir iš žuvų odos galima pasiūti batus. Žinoma, tik nuskutus žvynus. Vidutinio lygio batų parduotuvėje, suprantama, niekada nerasite laivelių iš karpinių ar rajų odos, tačiau kai kurių batų dizainerių kolekcijose nuolat pasitaiko apava iš tokios neįprastos žaliavos. Pagal individualius užsakymus siuvantys batsiuviai taip pat gali pasiūlyti žuvies odos avalynės. Prieš siuvant plonytę žuvies odelę klijuojama ant tvirtesnės odos pagrindo. Atrodo savotiškai, be to, tokią avalynę nesunku prižiūrėti.

Audinys, pamuštas oda. Audinys – tradicinė elegantiškų moteriškų batelių medžiaga, nes aukštųjų sluoksnių ponios iki pat XIX amžiaus avėjo beveik vien iš audinio siūtą apavą. Ir šiandien audinys tebėra mėgstama odos alternatyva: jis pasirenkamas tik elegantiškai vakarinei avalynei, klumpaitėms ar ilgaauliams, kurie dabar, laimė, siuvami ir asfaltu tinkamais vaikščioti padais. Tos, kurios nemėgsta teptis rankų batų tepalu, iš pradžių tikrai džiaugsis medžiaginiu apavu. Deja, jis labai tepus – dėmės ir gatvės purvas tuoj pat matyti, bet juos avinčios visada atrodo elegantiškos. Tai aukštesnės klasės avalynė. (J.Statkevičius, 2006).

Kailiai ir jų panaudojimas.

Barsukas. Iš kieto ir šiurkštaus europinio barsuko kailio tradiciškai gaminami kilimai ir teptukai. Tačiau jo amerikietis pusbrolis turi ir kailiadirbystei tinkamą kailiuką.

Beždžionės. Anksčiau buvęs mėgstamas ir populiarus, šiandien beždžionių kailis kaip aprangos žaliava mažiau naudojamas, be to, uždraustas. Tinkami yra trijų Afrikos beždžionių rūšių kailiai. Dabar naudojami ir kiti, tik, žinoma, jie gaunami kaip kontrabanda, bet ko nepadarysi dėl grožio.

Grauzikai. Šių žvėrelių kailiukai nedideli, todėl dažniausiai būdavo naudojami apdailai, pamušalams. Be to, būdami labai minkšti, paplito kaip imitacijų žaliava. Žinomiausi bebrų, ondatrų, nutrijų, šinšilų, žiurkėnų, voverių ir triušių, o anksčiau dar buvo naudojami baltųjų kiškių, kurmių ir švilpikų kailiukai. Tačiau jie nelabai patvarūs, greit sudėvimi. Kurmių kailiukai labai išpopuliarėjo XX amžiaus pradžioje dėl atlasinio blizgesio.

Kanopiniai. Iš kanopinių, kurių kailis naudojamas kailinystėje, pažymėtini avys, ožkos, arkliai ir galvijai. Labiausiai paplitusios karakulinių avių, dar vadinamų persiškomis arba Astrachanės avimis, ėrenos. Be ėrenų, buvo naudojami mažų kumeliukų ir ožiukų kailiai. Šiandien šios kailių rūšys labai populiarios, madingos, o karakuliniams kailiniams naudojami dar negimusių ėriukų kailiai, išsiskiriantys tauriu garbanotumu ir žvilgesiu.

Didžiosios ir mažosios katės. Mados istorijoje kailių rūšių populiarumas labai įvairuoja. Dar 3-iajame dešimtmetyje sumedžiotų tigrų, liūtų ir leopardų kailiai buvo kabinami ant sienos arba tiesiami prie lovos, bet 6-ajame dešimtmetyje jau labai pamėgti kitų kačių šeimos atstovų – ocelotų – kailiniai. Ant kailiaus sukirpimo stalo atsidurdavo ne tik didžiųjų plėšrūnų kailiai, bet ir mažųjų laukinių bei naminių kačių kailiukai, kurie dažniausiai būdavo naudojami imituojant tauriuosius kailius.

Kiaunių šeima. Kiaunės gyvena beveik visuose pasaulio regionuose. Šiais laikais stambiausi jas auginantys ūkiai yra Skandinavijoje, Rusijoje, JAV, Kanadoje ir Kinijoje. Iš gausios kiaunių šeimos didžiausią paklausą turi sabalai, šermuonėliai ir audinės, jų kailiai tauriausi ir brangiausi. Anksčiau dar buvo išdirbami ir naudojami akmeninių ir naminių kiaunių, šeškų, žebenkščių ir ernių kailiukai.

Lapė. Lapės paplitusios visame pasaulyje ir skiriasi pirmiausia kailio spalva. Geriausios kokybės kailiais aprūpina šiauriniai regionai. Garsiosios sidabrinės lapės jau daug dešimtmečių auginamos žvėrininkystės ūkiuose. Lapės kailis dažniausiai naudojamas drabužiams puošti. Jis puikiai atrodo ir nukirptas, nes turi nepakartojamą natūralų raštą.

Lokys. Lokio kailis šiurkštus ir gauruotas, todėl iš jo dažniausiai daromi užklotai. Tik juodojo lokio kailis minkštas ir tinka įvairiems aksesuarams ir drabužiams. Labai vertinami vos už lapės didesnių meškėnų kailiai, nes jie tankūs ir nepraleidžia vandens, saugo ne tik nuo šalčio bet ir nuo darganos.

Ruonis. Jūrų liūtų ir ruonių kailiai buvo labai mėgstami tol, kol 9-ajame dešimtmetyje žiniasklaida parodė, kaip žudomi ruonių jaunikliai. Todėl šiandien skelbiama, kad sąmoningai apdirbami tik suaugusių ruonių kailiai, bet manau, kad tai tik žodžiai dėl šūkajuančių žvėrelių saugotojų šventos ramybės.

Sterbliniai. Kailių mėgėjus domino beveik visi žinomi sterbliniai, tarp jų kengūros, vombatai, sterblinės kiaunės. Šiandien iš sterblinių pasitenkinama tik oposomų kailiukais, kurių didžiąją dalį tiekia Naujoji Zelandija. Šie žvėreliai tapo tikra bausme tenykščiams gyventojams, todėl jų kailiukai yra antrinis legalus oposomų naikinimo produktas ir dažniausiai naudojamas drabužių puošybai, apvadams, masinei rankinių gamybai.

Šeškas. Žinomiasis šeškų atstovas – Šiaurės Amerikoje gyvenantis skunkas, kurio tamsiai juodas kailiukas labai vertinamas. Spąstus spendžiančių medžiotojų negąsdina net baisi smarvė, kuria šis gyvūnas sėkmingai atbaido priešus gamtoje.

Ūdra. Ūdrų kailiai dažniausiai naudoti kailiniams ir kailinėms apykaklėms. Dėl minkšto pluko anksčiau buvo labai geidžiami jūrinių ūdrų kailiukai. Ko nepadarysi dėl mados: jos veisiamos nelaisvėje, kad tik būtų patenkintos kailių mėgėjos.

Vabzdžiaėdžiai. Sunku įsivaizduoti, kad dar praėjusio amžiaus pradžioje buvo gaudomi kurmiai ir diriami jų aksominiai kailiukai. Kurmių nelaimei, žmonėms labai patikęs jų švelnus apdaras, tačiau buvo labai brangus.

Vilkas. Anksčiau vilkus medžiodavo visuose žemynuose, nes žmogus vilką laikė savo priešu, pjaunančiu naminius gyvulius. Vilko kailis kietas ir šiurkštus, todėl kailiniams ir kitokiems drabužiams nelabai tinka. Vis dėl to XX amžiaus pradžioje vilko kailį taurindavo ir naudojo apykaklėms. Šiandien apdirbami kojotų – Šiaurės Amerikos stepių vilkų – kailiai, jie naudojami ir vėl madingiems vyriškiems kailiniams. (J.Statkevičius, 2006).

Kitos prabangios medžiagos naudojamos avalynei

2.3 Meniniai objektai „bato“ tematikoje.

„Avalynės Renesansas: kuo baisiau tuo geriau“ (L'OFICIEL, 2012 Nr. 26)

Jei avalynės RENESANSAS virto masiniu reiškiniu, jo tikrumu nebereikia abejoti ir procesas vyksta sparčiu tempu. Pamirškite Carrie Bradshaw, išsvajotus „labutinus“ ir dar labiau išsvajotus „manolus“. Jeigu iš tiesų domitės mada, nauja jūsų avalynės pora tiesiog privalo būti negraži, o dar geriau – absoliučiai ir neginčijamai baisi!

Ugly is the new beautiful – jau seniai mados pasaulio užkulisiuose sklindanti frazė, kurią į lietuvių kalbą būtų galima išversti nebent šitaip: kuo baisiau, tuo geriau. Žinoma, turimi omenyje batai, bateliai, basutės – vieni svarbiausių šios naujos tendencijos kaltininkų. Priežastis labai paprasta: avalynė tapo naujuoju *it* daiktu.

It daiktai generuoja nemažą mados industrijos pajamų dalį, tad buvo gyvybiškai svarbu vietoje rankinių rasti naują visuotinės traukos centrą. Jokie drabužiai vaidmens atlikti negalėjo –

retam kils mintis kiekvieną sezoną supirkti visus madingiausius švarkus ar paltus. Beje, daugumai to neleistų padaryti kainos. O garsių kūrėjų avalynė buvo vienas svarbiausių viso pasaulio moterų fetišų dar nuo neatmenamų laikų.

Žinoma, keista avangardinė avalynė egzistavo dar iki visų *it* manijų. Dera paminėti, kad ir Maison Martin Margiela sukurtus, jau avangardo klasika tapusius batus su atskiru pirštu, mados gerbėjų meiliai vadintus „kanopomis“. Tačiau šie pavieniai eksperimentai vargiai galėjo pretenduoti į tendencijos statusą. Kaip dažniausiai nutinka mados pasaulyje, viską pradėjo griežta tendencijų kūrėja Miuccia Prada – dizainerė, kurios pagrindinis talentas yra būtent sugebėjimas akivaizdžiai negražius dalykus padaryti ne šaip sau madingus, o madingiausius ir geidžiamiausius.

Dar vienas ištikimas baisios avalynės šalininkas – Nicolas Ghesquiere`as. Mados namų Balenciaga dizaineris pagarsėjo ne tik drąsiais eksperimentais su drabužių proporcijomis ir medžiagų deriniais, bet ir, švelniai tariant, itin nestandartiniais aukštakulniais, tarsi sukaltais iš įvairiaspalvių geometrinių figūrų.

5 - 6 pav. Nicolas Ghesquiere aukštakulniai

Svarbiais baisių ir net labai baisių aukštakulnių tiekėjais tapo ir nepriklausomi avalynės dizaineriai, kurių darbai jau keletą sezonų puikuoja mados žurnalų puslapiuose šalia garsių mados namų kūrinių. Prekės ženklo Charlotte Olympia dizainerė, žymi *it girl* Charlotte Dellal išgarsėjo kurdama vakarinius batelius su neįsivaizduojamo aukščio kulnais ir storomis platformomis, tarsi priklijuotomis prie aukštakulnių padų paskutinę minutę. Naujoje Charlotte Olympia kolekcijoje kaip visada rasite begalę aukštų kulnų, ryškių spalvų, žvilgesio ir paradoksalių derinių. Be mados gerbėjoms jau puikiai pažįstamų batelių kačių snukučiais, galite

įsigyti milžiniškomis širdimis, pravertomis roudonomis lūpomis ar verkiančiais mėnuliais (taip, tikrai) puoštos avalynės. Ne batai, o šiuolaikinio meno kūriniai!

7 - 8 pav. **Charlotte Dellal aukštakulniai**

Batai, gausybė batų, daug formų ir spalvų. Jei kelis tūkstančius metų batai buvo skirti vien patogiam vaikščiojimui, per visą šį laikotarpį batai „transformavo“ iš patogaus vaikščiojimo įrankio į madingą, kartais žudantį, žiauru, bet tiesa, kojas daiktą. Ne viena mūsų dėl grožio, originalumo ir aplinkinių susižavėjimo mielai kenčia kojų skausmą.

9 – 16 pav. Keisčiausios avalynės pavyzdžiai

Garry Greenwood

Odos skulptorius Garry Greenwood atstovauja dvidešimtojo amžiaus viduryje gimusiai odos menininkų kartai. Apžvelgiant tame laikmetyje gimusių, gyvenusių, kūrusių įvairių odos meno meistrų kūrybą, galima aptikti tam tikrų bendrų bruožų: pagarbą senosioms odos meninės apdailos technikoms, tobulaus meistriškumo siekį, dėmesį žmogiškosioms temoms, plastinės raiškos suptilybėms.

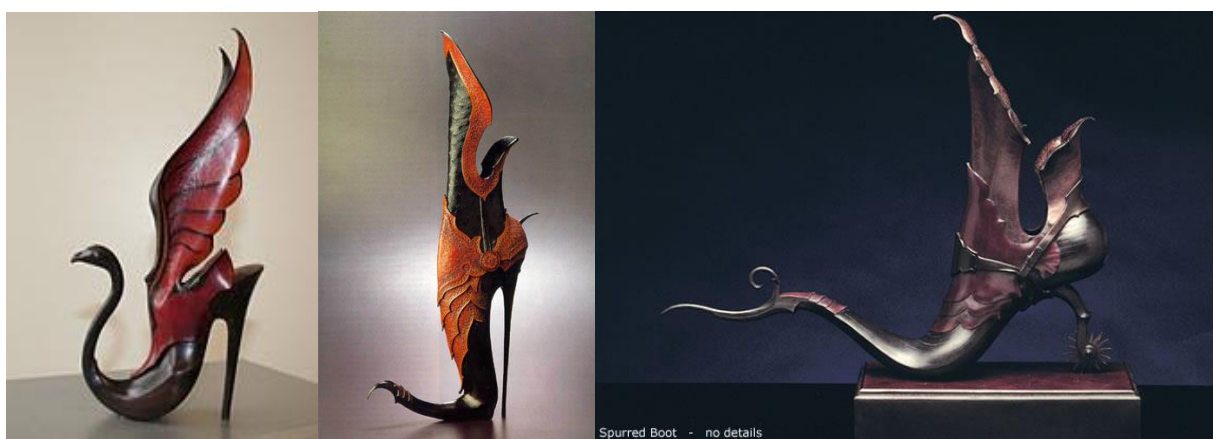
Autorius yra žymus Australijos dvidešimtojo amžiaus antrosios pusės odos skulptorius, jo kūryba yra žinoma ir vertinama ne tik Australijoje, bet ir daugelyje kitų šalių. Surengtos kūrybos parodos Europoje, pradedant Nyderlandų odos ir batų muziejuje, parodė, kad jo kūriniai turi visuotinį pripažinimą.

Garry Greenwood kūryba iš kitų jo amžininkų odos menininkų išsiskiria savo originalia, ekspresyvia plastika, tobulu odos meno technikų įvaldymu, kūrybos įvairialypiškumu ir originalia aukšto lygio menine kalba.

17 - 18 pav. **Garry Greenwood** Odos skulptūra moters kojos ir batų motyvais

Šis talentingas pasaulio lygmens dailininkas idėjų savo originaliems kūriniais semiasi iš Australijos čiabuvių – aborigenų etninės kultūros, senųjų muzikos instrumentų ir kitokių reikmenų bei buities daiktų. Jo originalūs odos plastikos kūriniai – rafinuoti, dvelkiantys elegantiškumu.

19 – 20 pav. **Garry Greenwood** skulptūros: Batas su sparnais, Šarvuotas batas, Batas „dabita“

3. ŠIUOLAIKINIŲ DIZAINERIŲ IMPROVIZACIJOS APAVO MADOJE

3.1 Garsiausi šiuolaikiniai kūrėjai.

Šiandien mados istorikai „naršo“ po archeologijos muziejus ir metraščių puslapius ieškodami analogijų tarp ekscentriškiausių podiumo naujienų ir primityvių antikos batų modelių bei viduramžių ir Renesanso epochoje rankomis pasiūtos avalynės. Neretai, žvelgiant į garsiausių mados namų avalynės modelius, kyla mintis, jog dizainerius įkvėpė pačios seniausios civilizacijos.

Nichol Kirkwood.

„This is how the shapes become shoes“ (N.Kirkwood)

Nicholas Kirkwood'as išsilavinimą įgyjo mokydamasis St. Martins koledže. Jis mokėsi vienoje geriausių odos aksesuarų kūrėjų mokyklų pasaulyje – Cordwainer'io Technikos koledže, kuris nuo 2000 m. tapo Londono Mados koledžo dalimi. Tačiau daugiausiai patirties ir įkvėpimo pasisėmė iš legendinio skrybėlaičių kūrėjo Phillip'u Treacy – šis jam pasiūlė darbą savo parduotuvėje Londone. Būtent tada jis nusprendė, kad išskirtinio dizaino rinkoje trūksta įspūdingos avalynės, galinčios prilygti Ph. Treacy skrybėlėms ir A.Mcqueen apdarams ir suprato, kad tai – tinkamiausia niša jo talentui. Dizainerio užmojis buvo išties platus, tačiau realus: dabar Kirkwood'as garsėja architektūriška avalynės dizaino kokybe ir inovatyvia kūrybos medžiagų (satino, rankomis tapytos odos ir zomšos, moderniai apdirbos pitono, kobros odos) naudojimu.

21 -24 pav. **Nichol Kirkwood** aukštakulniai.

Manoholo Blahnk

"Užsidėjusi aukštakulnius batelius, moteris pasikeičia" (Manolo Blahnk)

Manolo Blahnk kitaip dar vadinamas aukštakulnių magnatas. Ženevos universitete mokėsi literatūros bei architektūros, tačiau galiausiai tapo scenografu. 1965 metais Manolo paliko Ženevą dėl Paryžiaus, kuriame pradėjo gilintis į menų pasaulį. Dirbdamas jis susipažino su žymia mados ikona ir mados redaktore Diana Vreeland. Būtent ji ir paskatino Manolo pradėti kurti batus. 1973 metais Manolo Blahnk atidarė savo pirmąją parduotuvę Londone. Kiek vėliau, jo batai pasirodė ir ant podiumų kartu su pagrindinių mados diktatorių drabužiais. 1974 metais Manolo buvo pirmasis vyras, pasirodęs ant britiško Vogue viršelio.

Jo sukurti bateliai – elegantiško minimalizmo įkvėpti meno kūriniai. Jie siuvami Italijoje, o kadangi mažas fabrikas gali pagaminti tik nedidelius kiekius, šie aukštakulniai jau kuris laikas yra sunkiai prieinami paprastam pirkėjui.

25 – 28 pav. *Manoholo Blahnk* aukštakulniai.

Alexander Mcqueen

Vienas iškiliausių britų kūrėjų per mažiau nei dešimt metų tapo visame pasaulyje žinomu ir gerbiamu dizaineriu. Jis savo kūryboje sugretina kontrastingus elementus: jėgą ir trapumą, tradicijas ir šiuolaikiškumą, švelnumą ir griežtumą. Dažnai niūrios, bet visuomet pribloškiamai išradingos fantazijos atspindi jo kuriamuose drabužiuose. Tobuli Alexander Mcqueen kūriniai pasauliui atskleidė turtingą Europos kultūrą: jie lygia alsuoja tradicinių Anglijos meistrų preciziškumu, aukštosios prancūzų mados vardo vertu kūrybiškumu ir nepriekaištingu išbaigtumu, kupinu itališko žaismingumo.

Šiandien A.Mcqueeno vardo ženklui priklauso moteriška ir vyriška drabužių linijos – „McQ“, taip pat aksesuarų, akinių ir kt. O jo vardo parduotuvių yra didžiausiuose pasaulio miestuose.

29 - 35 pav. Alexander Mcqueen novatoriški aukštakulniai „Platono Atlantida 2010“

36 – 39 pav. **Alexander McQueen** „Pavasaris- vasara 2011“

3.2 Mados namai kūrę kolekcija „rojaus“ tematika.

Givenchy Paradise

Vieni garsiausių pasaulio mados namų, Givenchy 2012 metais pristatė kolekcija skirta vyrams rojaus sodų tema. Kolekcijoje gausu augalinių motyvų, spalvų.

40 - 41 pav. **Givenchy** „Paradise“

Lanvin „Birds of Paradise 2012“

Vienas prabangiausių prekinių ženklų pasaulyje 2012 metais savo gerbėjams pristatė vyrams ir moterims skirta kolekcija, kuria papildė ir aksesuarai. Kolekcija įkvėpta rojau paukščių, joje gausų spalvų, kolekcija ryški. Kaip gaminių papildymui ir norui išreikšti idėją, kūriniai pateikiami kartu su spalvingomis plunksnomis kuriuos imituoja paukščių sparnus.

42 pav. Lanvin „Birds of Paradise 2012“

Mados industrijoje, labai dažnai pastebima rojaus temos bruožų, ypač apatinio trikotažo, maudymosi kostiumėlių, srityse. Vienose žymiausia apatinio trikotažo industrijos žvaigždė Victoria Secret, beveik visose savo pristatymuose naudoja, angelo motyvus, būdingas spalvas.

3.3 Naujausia mados alternatyva atspausdinti aukštakulniai.

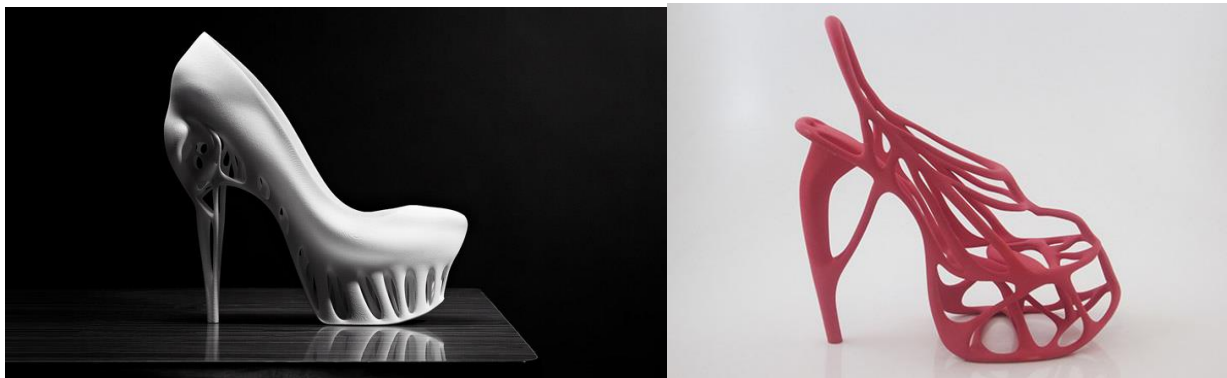
Gyvename įdomiais laikais – kiekvieną dieną išrandama kas nors naujo ir tai tampa tokiu įprastu daiktų mūsų aplinkoje.

Dar neseniai šis vienas naujausių išradimų – 3D spausdintuvas. Jis buvo sietas su fantastikos sritimi, bet dabar pritaikomas ir paprastiems vartotojams, kad ir kaip sunku suvokti šis prietaisas geba spausdinti, ne nuotraukas, bet tikrus 3D objektus. Trimačiu spausdintuvu galima atsispausdinti įvairias buityje reikalingas detales – prietaisų dalis, veržles, varžtus, rankenas ir rankenėles, interjero detales – lempų gaubtus, žvakides, auskarus, apyrankes, drabužius ir netgi batus.

Manoma, kad ši inovatyvi technologija, ateityje pakeis mums įprastą avalynę. Norimus batus, aukštakulnius jau dabar galimą tiesiog išspausdinti 3D spausdintuvu.

Technologinis procesas ne visai paprastas, tačiau batai formuojami pagal individualią pėdą ir specialiai pritaikomi pirkėjui, ir teigiama, kad net tokie futuristiniai modeliai (žemiau esantis apačioje) nepaprastai patogūs. Tik nežinia kaip reaguos žymiausi avalynės kūrėjai, tokie kaip „Jimmy Choo“ ar „Christian Louboutin“ į galimybę pigiai atsispausdinti aukštakulnius.

43 – 46 pav. 3D spausdintuvu atspausdinti moteriški batai – aukštakulniai.

47 - 48 pav. Iris Van Herpen „Couture collection 2013“.

4. VAKARUI SKIRTŲ MOTERIŠKŲ BATELIŲ KOLEKCIJOS „STEPPING TROUGH PARADISE“ PROJEKTAVIMO IR ĮGYVENDINIMO ETAPAI.

4.1 Artimiausi prototipai ir jų analizė.

Diego Dolcini. Avalynės dizaineris Diego Dolcini. Jo kūrybos gairių nepakanka pristatyti apibrėžimais. Puikiai subalansuotas santykių žaismas, jausmingos linijos, aukštos kokybės medžiagos atsiskleidžia skulptūriškuose apavo šedevruose. Jo sukurti bateliai sukelia jausmingumo ir elegancijos, juos avi gražiausios ir įžymiausios pasaulio moterys.

Diego Dolcini kolekcijas įkvepia pasaulio menas, kinas ir architektūra. Jas pateikia perfiltravęs per kosmopolitišką požiūrį. Jo sukurti kūriniai riboto skaičiaus, todėl jie yra prieinami tik labai išskirtinuose butikuose visame pasaulyje. Diego Dolcini išsiskiria išskirtinėmis rankų darbo detalėmis ir inovatyviomis technologijomis avalynėje.

Žemiau pateikiama keletas dizainerio sukurtų batelių

49 - 50 pav. **Diego Dolcini** bateliai.

Naujausia Diego Dolcini kolekcija įkvėpta architektūros, batelių linijų dinamiškumas įkvėpė kolekcijos „Stepping through paradise“ batelių siluetus ir linijų plastiškumą.

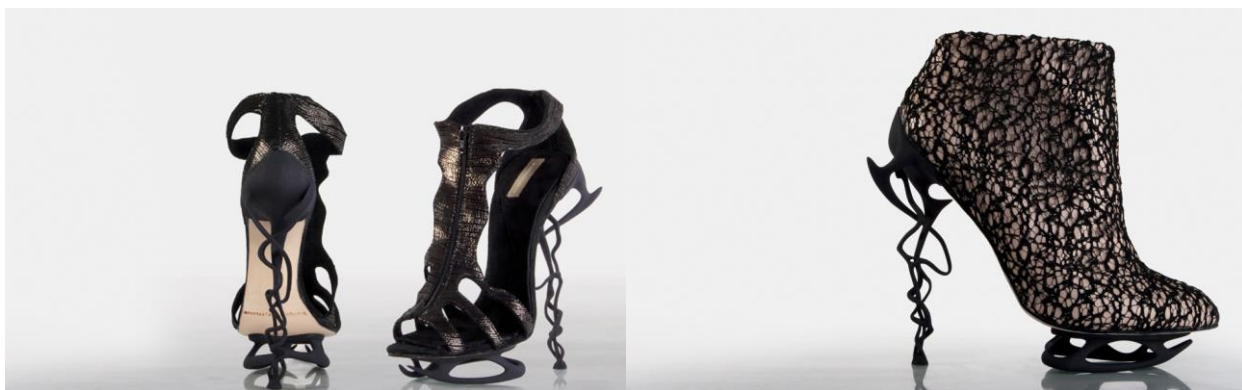
51 – 56 pav. **Diego Dolcini** „Fall 2012“

Anastasia Radevich – baltarusų kilmės avalynės dizainerė, save pristato kaip avalynės kūrėją su aistra. Naujas požiūris į batus atvėrė dizainerei duris į naujovišką dizainą, leidžiantį kūrėjai atskleisti savo individualumą. Kaip teigia pati Anastasia – batai yra jos drobė, kuria ji apjungia meną, amatus ir technologiją ir jų pagalba siunčia žinutę ar istoriją savo gerbėjams. Įkvėpimo semiasi iš savo vidinio pasaulio, o visą gautą energiją išreiškia batais - skulptūromis ant moters kojų.

Žemiau pateikiama keletas naujausių Anastasia Radevich sukurtų apavo kolekcijų, keletas jų modelių.

57 – 58 pav. **Anastasia Radevich** „Dreamfall Spring/ Summer 2011“

59 – 60 pav. **Anastasia Radevich** „Kinetik“

Christian Louboutin. Tai batai, tapę prestižo ir moteriškos jėgos (angl. *woman power*) simboliu. Be raudonų padų neapsieina nė vienas raudonas kilimas, juos avi net moterys, kiekvieną rytą skubančios ir lekiančios į darbą. Christiano Louboutino karjera pirmiausia prasidėjo pas batų dizainerį Charles Jourdan, kur jis užėmė padėjėjo pareigas. Vėliau jis kūrė batus tokiems mados namams kaip Chanel ir Yves Saint Laurent. Nuo to laiko šie batai tapo prabangos simboliu.

Anot Christiano, bato kulnas niekada nebus per aukštas. Būtent ši dizainerio filosofija ir atsispindi jo kuriamuose bateliuose: bateliai yra itin aukšta pakulne, trapūs, moteriški, grakštūs... Būtent dėl šios priežasties jie nėra labai patogūs. Nepaisant to, viso pasaulio moterys yra dėl jų pamišusios.

60 – 65 pav. *Christian Louboutin* itin puošnus aukštakulniai.

Visų šių avalynės dizianėrių sukurtos kolekcijos turėjo įtakos vakarui skirtų moteriškų batelių kolekcijai „Stepping trough paradise“, vienaip ar kitaip inspiravo dizaino ir techninius sprendimus.

Taip pat didele įtaką ir pagrindinę mintį išvystyti, kolekcijai turėjo rojaus temos vizualizacijos. Remiamasi žymių dailininkų paveiksluose vaizduojamais, augaliniais motyvais, spalvinėmis variacijomis, elementų ir spalvų gausa atsispindi sukurtoje kolekcijoje „STEPPING TROUGH PARADISE“.

66 pav. **Piteris Paulius Rubensas** „Ieva ir Adomas rojuje“

67 pav. **Jan Bruegel** „Edeno Sodas“

4.2 Kolekcijos „STEPPING TROUGH PARADISE“ eskizai.

68 – 73 pav. Kolekcijos „Stepping trough paradise“ eskizai.

4.3 Kolekcijos „Stepping through paradise“ koncepcija.

„Stepping through paradise“ išvertus iš anglų kalbos „Žingsniuojant per rojų“. Rojaus sąvoka aiškinama kaip pomirtinė palaimos vieta įvairiose religijose. Biblijoje aprašyta vieta, kurioje Dievas apgyvendino pirmuosius žmones Adomą bei Ievą ir iš kurio už nepaklusnumą išvarė. Rojus vaizduojamas kaip sodas, kuriame teka upės, auga gyvybės, gėrio ir blogio pažinimo medžiai, knibžda įvairiausių gyvūnų, paukščių, gražiausių spalvingiausių augalų.

Taigi iš šių apibūdinimų ir esamų rojaus vizualizacijų mene, muzikoje ir kitose srityse galima teigti, kad rojaus tematikai būdinga gausūs augaliniai, gyvūnijos motyvai. Ryškios

spalvos, tokios, kaip mėlyna, žydra, žalia, geltona. Tapybos darbuose, atkuriančiuose rojaus vaizdus, gausu aukso spalvos detalių, būdingų krikščioniškai prabangai.

„Stepping through paradise“ – tai vakarui skirtų moteriškų batelių kolekcija, atskleidžianti moters prado esmę, grakštumo ir grožio idėjas, jų kitimą laikmečių eigoje.

Batelių kolekcija inspiravo pirmoji moteris – Ieva, kaip teigiama gyvenusi rojuje, todėl kolekcija remiasi rojui būdingais augaliniais motyvais, spalvų deriniais, būdingais vaizduojamame sode.

Kolekcija sudaryta iš šešių aukštakulnių batelių porų, kiekviena batelių pora akcentuoja vis kitą pėdos dalį, norint pabrėžti ją ir akcentuoti.

Bateliams sukurti naudojama natūrali rankomis dažyta oda, ryškios, kontrastingos, margos marabu, patarškų, anties, arų, povų, gaidžių plunksnos. Pasirinkta aukso spalvos furnitūra.

Kolekcija ryški – vyrauja „rojaus sodo“ spalvos: mėlyna, žydra, žalia, geltona, aukso spalvos bei raudoni, moteriškumą simbolizuojantys, akcentai, spalvingos plunksnos suteikia dinamiškumo ir lengvumo batelių siluetai.

Bateliai dekoratyvūs, elegantiškos batelių linijos atkartoja stilizuotus gėlių žiedlapių motyvus. Kolekcijos bateliai grakštūs, pabrėžiantys moters elegantišką laikyseną, graciją, dailias kojų linijas.

Tai pristatomoji Prêt-à-porter de luxe, kolekcija, skirta demonstruoti įvairiuose mados renginiuose, galerijose. Šiuos moteriškus vakaro batelius galima dėvėti ypatingomis progomis, derinti prie vakaro drabužių ar avėti kaip išskirtinį akcentą vakaro aprangos eilutėje, taip populiarinant dizainerio vardą, potencialius klientus supažindinant su dizainerio kūrybiniais ieškojimais, požiūriu, technologiniais įgūdžiais ir galimybėmis, o avinčiai juos moteriai leisti pasijusti stilinga, žavinga ir pakylėta, tarsi vaikščiotų Edeno sodais.

4.4 Kolekcijos įgyvendinimo etapų aprašymas.

Projektuojant labai svarbu sukurti estetišką ir patogų naudojimui gaminį. „Estetika yra vienas svarbiausių dalykų dizainerio darbe, padedantis suformuoti formas ir spalvas, kurios jaudina, malonina yra gražios, kupinos žavesio ir prasmės.“ (Kubildis, 2009)

Norint pagaminti tiek estetišką, tiek originalų, patogų gaminį, skiriama daug pastangų projektavimo etapams, kurių metu atliekami medžiagotyros, technologiniai bandiniai, ieškoma konstrukcinių sprendimų.

Naudojantis atrinktais eskizais pardėti modeliuoti bateliai ant pasirinkto 38 nr. kurpalio modelio, iš plono popieriaus. Modeliuojant kolekcijos „STEPPING TROUGH PARADISE“

batelius buvo pasitelktos visos konstravimo-modeliavimo žinios, modeliuojant būtinas ypatingas tikslumas, nes gaminiai sudėtingų kirpimų, turintys daug plastiškų lenktų linijų.

Pagal pasidarytas kurpalio kopijas paruošiami batelių lekalai. Pardedamas darbas medžiagoje.

74 - 75pav. **Pagal kurpalio kopija pagaminti pirminiai modelio lekalai**

Naudojant paruoštus lekalus iš odos, tekstilės, odinio pamušalo ir kt. specifinių medžiagų išpjaunamos ir paruošiamos reikalingos detalės.

76 – 77 pav. **Sukerpamos ir supjaunamos detalės**

Jau paruoštos detalės rankomis dažomos ir tonuojamos naudojant anilinius, akrilinius dažus. Oda dengiama plonais dažo sluoksniais ir dažoma keletą kartų norint išgauti reikalingas spalvas.

Nudažytų ir išdžiuvusių detalių krašteliai nuploninami rankomis.

78 – 79 pav. Rankomis dažoma, tonuojama oda. Ploninami detalių krašteliai.

Montuojamos tarpinės ir kitos detalės, užbukuojami reikalingi detalių krašteliai.

80 pav. Užlankstomi detalių krašteliai

Taip pat paruošiamos dekoravimo ir kitos reikalingos papildomos detalės.

81 – 82 pav. **Specifinės vidaus detalės. Dekoratyviniai kanteliai**

Iš visų pasiruoštų detalių, siuvimo pagalba viskas jungiama ir montuojama į batelių batviršį.

83 – 84 pav. **Siuvamos, montuojamos batviršio detalės**

Pasiūtas batviršis susiuvamas su jau paruoštu odiniu pamušalu. Pasiūti batviršiai paruošti traukti ir formuoti ant kurpalio.

85 – 86 pav. Galutinai baigti batviršiai

Nuimamas pasirinkto kurpalio pėdsakas, pagal jį ruošiamas batelio vidpadis. Batviršis traukiamas ir formuojamas ant kurpalio, batelis įgauna bato formą.

87 – 88 pav. Išformuoti bateliai ant kurpalio

Pagal pėdsaką iš kožvolono išpjaunamas padas, jis klijuojamas ir montuojamas ant batelio.

89 -90 pav. Bateliai su primontuotu kulnu, paruošti pado uždėjimui

Montuojamas kulnas, pakalamos pakalos ir pagaminti bateliai paliekami sustingti.

91 -92 pav. **Oda aptraukti kulnai**

Ištraukus kurpalius iš batelių, atliekamos paskutinės apdailos operacijos, sutvarkomi krašteliai įdedami odiniai dekoratyvus padeliai. Bateliai nublizginami vaškuota kempinėle.

4.5 Moteriškų batelių kolekcijos fotosesija.

4.6 Projektinė dalis.

IŠVADOS

1. Išsikeltas tikslas buvo įgyvendintas. Atlikus teorinius tyrimus šioje temoje buvo suprojektuoti ir įgyvendinti vakarui skirtų moteriškų batelių kolekcija „STEPPING TROUGH PARADISE“.
2. Lietuvoje iškilusi problema dėl nykstančios specifinės profesijos, tikimasi, kad kolekcija atkreips dėmesį į specifinio amato nykimą ir taip populiarins nykstančia, bet reikalinga profesija.
3. Moters įvaizdis prasidėjęs, kaip nuodėmingosios gundytojos biblijiniais laikais iki šių dienų kito ir transformavosi, bet išlaikė moters viliokės idėją ir įvaizdį.
4. Susidurta su literatūros stygiumi lietuvių kalba apie avalynės technologijas, kurioje gan išsamiai būtų nagrinėjama minėta tema. Visa rasta medžiaga užsienio kalba, todėl darbe remiamasi užsienio literatūra.
5. Apžvelgus į aukštakulnių istorijos analizę, galima teigti, kad apavo funkcija labai pakito nuo XVa. iki šių dienų. Aukštakulnis išskirtinai tapo moters apavu, nors kilmė priskirtina vyriškam atributui.
6. Iki XXa. vidurio apavo mada atliko socialinio statuso, klasinės padėties, profesijos išraiškos funkcijas, vėliau ji tapo individualizmo raiškos arba tapatybės slėpimo ar išraiškos forma.
7. Postmodernistiniame amžiuje pabrėžiama, kad avalynė turi tarnauti dviem funkcijom – estetinė ir utilitarinė;
8. Išanalizavus su magistro darbo tema susietus literatūros šaltinius ir pasaulyje kuriančių avalynės dizainerių kūrybą, galima daryti išvadą, kad šiuolaikiniai dizaineriai vis dažniau išdrįsta eksperimentuoti projektuodami ir priimdami išskirtinius, drąsius, kartais net šokiruojančius avalynės sprendimus, kurie atsispindi tokių dizainerių darbuose, kaip Alexander Mcqueen, Anastasia Radevich ir kt.
9. Oda – tinkamiausia medžiaga kurti įvairiausių aksesuarus, ne tik technologine, bet ir idėjine prasme, t.y. tinka batelių nuotaikai atskleisti.
10. Kolekcijos kūrybinėje eigoje pasitelkiant ir derinant kontrastingų spalvų derinius, skirtingas medžiagas, tokias kaip oda, plunksnos ir kt. galima išgauti netradicinius efektingus vakaro apavo sprendimus. jie padėjo išgauti dinamiškumo, lengvumo ir gracijos kolekcijoje „STEPPING TROUGH PARADISE“.

11. Atliekant kūrybinę darbo dalį patobulintos avalynės modeliavimo, konstravimo žinios ir gebėjimai.

12. Projektinė dalis leido pagilinti darbo įgūdžius kompiuterinėmis Corel DRAW, Photoshop CS4 programomis;

13. Šią Prêt-à-porter de luxe kolekcija, siūloma demonstruoti įvairiuose mados šou renginiuose, teminiuose pristatymuose, populiarinti dizainerio vardą, potencialius klientus supažindinti su dizainerio kūrybiniais ieškojimais, požiūriu, technologiniais įgūdžiais ir galimybėmis.

REKOMENDACIJOS

Teorinį darbo aprašą rekomenduojama naudoti ir platinti mokslo ir švietimo tikslais. Remiantis surinkta ir išanalizuota teorine medžiaga gali būti rašomi straipsniai laikraščiuose, tokiuose mados žurnaluose kaip „L'Officiel“, „Laima“, „Stilius“ ir k.t.

Praktinę magistro darbo dalį (vakarui skirtų moteriškų batelių kolekcija „STEPPING TROUGH PARADISE“) siūloma pristatyti 2014 m. vykstančiame tarptautiniame madų šou „Apkalbos 2014“, Vilniuje vykstančiame madų šou „Mados Injekcija“ 2014, bei mados festivalyje „Mados Infekcija“ 2014.

Vakarui skirtų moteriškų batelių kolekcija „STEPPING TROUGH PARADISE“ siūloma eksponuoti Šiaulių miesto dailės galerijoje mėnesį, po čia sausio pradžioje vykstančių dailės magistrų gynimų. Vėliau kolekciją siūloma eksponuoti kituose šalies miestų galerijose ir muziejuose.

Kolekcija rekomenduojama eksponuoti, kaip meninius objektus. Pageidautina batelius pateikti ant baltos spalvos atlasinių pagalvėlių, jas padedant, pakeliant ant specialių stovelių naudojamų galerijose. Taip pat batelius gali demonstruoti manekenės juos avėdamos.

LITERATŪRA

1. Adomonis J. (2008). Stiliaus ir mados įtaka kompozicijai. Nuo taško iki sintezės: taikomosios dailės kompozicijos pagrindai. Vilniaus dailės akademijos leidykla, Vilnius
2. Albrechtaitė - Lingienė G. Kaip atspėti mados tendencijas? [žiūrėta 2013-05- 14]. Prieiga per internetą < <http://gyvenimas.delfi.lt/style/kaip-atspeti-mados-tendencijas.d?id=37073213>>
3. AnastasiaRadevich biografija. [žiūrėta 2013- 10- 14]. Prieiga per internetą <www.anastasiaradevich.com/site_new/AnastasiaRadevich> (pav. 57 – 60).
4. Assaad Awad. Biografija. [žiūrėta 2013- 10- 14]. Prieiga per internetą <<http://assaadawad.tumblr.com/biography>>
5. Beckeris U. (1995). Simbolių žodynas. Vilnius, Vaga.
6. Beresnevičiūtė V., Sadunišvili R., Milašius G. (2003). Moters ir vyro įvaizdžiai bei santykiai spaudoje, remiantis „Dominuojantys lyčių modeliai šiuolaikinėje Lietuvos žiniasklaidoje“ ataskaita. Vilnius.
7. Bernotienė. B. (2004). Mados istorija. XX a.pirmoji pusė. Kaunas, KTU leidykla.
8. Christian Dior kolekcija. [žiūrėta 2013- 10- 14]. Prieiga per internetą <stylefrizz.com/201101/christian-dior-haute-couture-spring-summer-2011-fashion-show/>
9. Čelkaitė L. (2009). Pret – a – porter – aukštosios mados priešingybė [žiūrėta 2013-08-20]Prieigaper internetą <<http://www.jurgita.lt/kolekcijos/naujienos/pret-a-porter-aukstosios-mados-priesingybe>>
10. Černevičiūtė J. (2008). Kūnas vartojimo kultūroje: postmodernizmas, vartojimas, kūnas, kaip prekė. Problemos. [žiūrėta 2013- 11- 6] Prieiga per internetą <http://www.marksistai.lt/skaityti/jurate-cerneviciute-kunas-vartojimo-kulturoje-postmodernizmas-vartojimas-kunas-kaip-preke>
11. Dempsey A. (2004). Stiliai, judėjimai ir kryptys. Enciklopedinis moderniojo meno vadovas. Presvikos leidykla.
12. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (2013). Drabužis [žiūrėta 2013-09- 20] Prieiga per internetą <<http://dz.lki.lt/search/>>
13. Diego Docini Biografija. [Žiūrėta 2013-03-02]; Prieiga per internetą <www.diegodolcini.it/> (pav. 45 -51)

14. Dizaino portalas. [Žiūrėta 2013-12-22]; Prieiga per internetą <<http://designbam.com/2013/10/18/desktop-3d-printer/>>
15. Dundulienė P. (1989) Pagonybė Lietuvoje: Moteriškosios dievybės. Vilnius, Mintis.
16. Elshtain, J.B. (2002). Vyro viešumas, moters privatumas. Vilnius, Pradai.
17. Ignatavičienė. A. (2007). Kostiumo istorija. Vilnius. UAB "Jotema".
18. Gimbutienė M. (1996). Senoji Europa. Vilnius, Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
19. Gofman A. (2010). Paryžius - mados pasaulio meka [žiūrėta 2013-10- 5] Prieiga per internetą <<http://www.delfi.lt/gyvenimas/laisvalaikis/paryzius-mados-pasaulio-meka.d?id=30587551>>
20. Greimas A. J. (2005). Lietuvių mitologijos studijos.– Vilnius, Baltos lankos.
21. Gruodis K. (1995) Feminizmo ekskursai: Moters samprata nuo antikos iki postmoder nizmo. Vilnius, Pradai.
22. Guzevičiūtė R. (2001). Europos kostiumo tūkstantmetis (X-XX a.). Vilnius, Vagos leidykla.
23. Herman E. (2008). Ievos principas už naują moteriškumą. Vilnius, Alma litera.
- Hermes internetinė svetainė [Žiūrėta 2013 -09-20]; Preiga per internetą <www.hermesbirkinusa.com>
24. Janušauskas M. (2006). MADA. Versus aureus leidykla, Vilnius.
- Jakeliūnaitė L. (2009). Didžioji provokatorė – S. Straukaitė [žiūrėta 2013-08- 20]
25. Prieiga per internetą <http://www.delfi.lt/gyvenimas/istorijos/didzioji-provokatore-sstraukaite.d?id=20632369#ixzz2mEKe3a70>
25. Kauno technologijos universitetas. (2010). Tarptautinių žodžių žodynas. [žiūrėta 2013-05-14] Prieiga per internetą <<http://www.ukc.ktu.lt/zodynas/word.php?zodis=mada>>
26. Kauno technologijos universitetas. (2010). Tarptautinių žodžių žodynas. [žiūrėta 2013-03- 05] Prieiga per internetą <<http://www.ukc.ktu.lt/zodynas/word.php?zodis=funkcionalizmas>>
27. Klaipėdos rajono kūrybinių industrijų asociacija. Jurga Sutkutė [žiūrėta 2013-11-28] Prieiga per internetą <<http://www.creativeklaipeda.lt/members/detail/Jurga-Sutkute/20>>

28. Kavaliauskas A. (2003). Odos technologija. Šiauliai, ŠU leidykla.
29. Kibildis V. (2009). Nuo idėjos iki dizaino, dizaino projektavimo metodika. Vilnius, VDA leidykla.
30. Klemaitė A. (2011). Mada, kaip asmens tapatumo raiška moksleivių ir studentų požiūriu. Magistro baigiamasis darbas. [žiūrėta 2013-11-03] Prieiga per internetą <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2011~D_20110627_124923-00012/DS.005.0.01.ETD>
31. Kniežaitė M. (2012). Ir protėviai norėjo būti gražūs. [žiūrėta 2013-02-21] Prieiga per internetą <<http://lzinios.lt/lzinios/Mokslas-ir-svietimas/ir-proteviai-norejo-buti-grazus-foto/62633>>
32. Kraniauskas L. (2005). Mada – laisvas pasirinkimas ar būtinybė? [žiūrėta 2013-01-11] Prieiga per internetą <<http://klaipeda.diena.lt/dienrastis/priedai/pasaulis/mada-laisvas-pasirinkimas-ar-butinybe-110797>>
33. Lechte J. (2001). Penkiasdešimt pagrindinių šiuolaikinių mąstytojų nuo struktūralizmo iki postmodernizmo. Vilnius, Charbidė.
34. Leonavičius V. (2003). Sociologija. Kaunas, Spindulys.
35. Lyddon Morrison S. (2003). Mažoji simbolių knyga. Kaunas, R. Anankos leidykla.
36. Mados žurnalas internete. [Žiūrėta 2013-11-02] <www.fashionfame.com/2011/01/jean-paul-gaultier-couture-spring-2011/>
37. Mados blogas. [Žiūrėta 2013-12-22]; Prieiga per internetą <www.fashionist.ca/2010/07/paris-haute-couture-the-christian-dior-2011-fallwinter-collection-was-a-technicolour-fantasy.html>
38. Narbekovas A., Obelenienė B., Pukelis K. (2008). Lytiškumo ugdymo etika. Kaunas, VDU.
39. Ogijienė A., Šakienė A. (1995). Aprangos raida. Kaunas.
40. Ostrovitianovas E., Ivanovas B. (1970). Avalynės technologija. Vilnius.
41. Pavilionienė M. A. (1998). Lyčių drama. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla.
42. Slezka K. (2005). Feminizmas. Vilnius, Mintis.
43. Statkevičius J. (2006). Grožio kirtis. Vilnius.
44. Taurinskienė V. (1988). Apie kostiumą. Kaunas.

45. Tyrimas „Moters ir vyro įvaizdžiai bei santykiai spaudoje, remiantis „Dominuojantys lyčių modeliai šiuolaikinėje Lietuvos žiniasklaidoje” (2003) Vilnius.
46. Uždavins A. (2006). Simbolių ir atvaizdų interpretacijos problema senovės civilizacijose. Vilnius.
47. Verbickienė. D. Mažolis. A. (1987). Avalynės gamybos technologija. Vilnius.
48. Vyčinas V. (1994). Didžiosios Deivės epocha. Vilnius, Mintis.
49. Žurnalai „L’OFFICIEL MADA (2012) Nr.26,22; (2013) Nr.33
50. 3D atspausdinti aukštakulniai [Žiūrėta 2013-12-22] prieiga per internetą; <http://www.designboom.com/design/3d-printed-xyz-shoes-by-earl-stewart/>
51. Žurnalas apie mada. [Žiūrėta 2013-10-24]; pareiga per internetą <http://fashionlover.com/5584/jean-paul-gaultier-spring-2011-haute-couture/>